

**LA REPRESENTACIÓ I SEXUALITZACIÓ DE LA DONA COM ARTISTA I MUSA
EN LA PINTURA EN ELS ÚLTIMS 100 ANYS**

TREBALL D'INVESTIGACIÓ

Dirigit per Glòria Pandis i Isabel Servera
Institut Maria Aurèlia Capmany

Mireia Vázquez Reyes
2n Batxillerat A
Curs 2024-25

AGRAÏMENTS

A la meva germana, que malgrat les adversitats sempre n'ha estat per a mi.
Gràcies per facilitar-me el camí i obrir-me les portes al món artístic.

Gràcies a la meva tutora de batxillerat i assessora del treball, Glòria Pandis.
Sense ella no podria haver començat ni a escriure la primera frase de la memòria.

I per últim però no menys important, gràcies a la Isabel Servera, per haver-me ajudat a
finalitzar aquest difícil treball.

“La història de l'art és plena de dones que jauen despullades pel consum eròtic dels homes.

Però en essència aquestes dones no suposen cap amenaça, oi que no?”

HUSTVEDT, Siri

“La dona que mira els homes que miren a les dones”

Abstract:

Aquest treball de recerca consisteix en l'anàlisi de la sexualització de la imatge de la dona com a musa darrere els cent anys en l'art pictòric occidental i el seu paper com a artista. Està fet a base de la recopilació d'informació plasmada en llibres amb representació de gènere, on per primera vegada la dona és protagonista de la seva pròpia història. El meu objectiu a aconseguir amb aquest treball d'investigació, és poder arribar a una resposta aproximada de com n'ha estat representada la dona en l'art pictòric i com hauria de ser originalment aquella representació. Explicant com l'home va passar de veure i observar-la com a un element d'inspiració artística en el món de les arts, plasmant-la de manera en la qual destacava la seva divinitat en forma de fascinació i amb ulls d'admiració pel que representava tota ella, a una imatge de satisfacció, plena de pensaments eròtics i apropant el significat de Musa a un concepte més brut i menys celestial. Tanmateix, he plasmat aquesta hipòtesi en dos quadres pictòrics creats per mi amb la funció de representar a la dona sota la mirada masculina i femenina, plasmant l'origen d'aquella sexualització i com la dona ha pogut trencar-ho, a més de mostrar a l'home com l'origen del problema.

This research work consists of the analysis of the sexualization of the image of the woman as a muse after the centenary in western pictorial art and her role as an artist. It is based on the compilation of information captured in books with gender representation, where for the first time the woman is the protagonist of her own story. My objective to achieve with this research work, is to be able to arrive at an approximate answer of how the woman has been represented in the pictorial art and how that representation would have been originally. Explaining how man went from seeing and observing her as an element of artistic inspiration in the world of the arts, representing her in a way that highlighted her divinity in the form of fascination and with eyes of admiration for what she represented, to an image of satisfaction, full of erotic thoughts and taking the meaning of Muse to a more brutal and less celestial concept. However, I have embodied this hypothesis in two pictorial paintings created by me with the function of representing women under the male and female look, embodying the origin of that sexualization and how the woman has been able to break it, in addition to showing to man as the origin of the problem.

1. Introducció	4
2. Context històric i conceptual	7
2.1. Definició de la figura de la Musa i la seva relació amb l'Art i l'artista	7
2.2. L'origen i naixement del concepte i figura de la Musa	9
2.3. Evolució històrica de la figura de la musa en l'art occidental	11
2.4. La representació femenina sota la mirada de l'heteropatriarcat	13
2.5. Per què no hi han hagut grans dones artistes? Anàlisi del context històric	15
3. La Musa en la Pintura dels Últims 100 anys	18
3.1. Anàlisi d'obres i artistes del segle XX: del modernisme als anys 60	18
3.2. Transformació del concepte de Musa en l'art contemporani dels anys 70 als 90	20
3.3. El cos femení com objecte i subjecte: la mirada femenina i masculina en la pintura	22
4. Sexualització de la Dona Artista i el Cos Femení	25
4.1. Evolució de la sexualització del cos femení a l'Art: Estereotips i Cànons de bellesa	25
4.2. Impacte del moviment feminista dels 70 en la representació del cos femení	27
4.3. La ruptura del mite de la Musa: artistes que desafien la mirada patriarcal.	29
5. Estudi de Casos	32
5.1. Anàlisi d'obres de dones artistes contemporànies	32
5.2. Comparativa amb representacions de muses i dones fetes per artistes homes	35
6. Part pràctica	38
6.1. Procediment	38
6.1.1. Enquesta	38
6.1.2. Mood Board	40
6.1.3. Esbossos	41
6.2. Proposta final	42
6.2.1. Representació de la dona sota la mirada masculina	42
6.2.2. Representació de la dona sota la mirada femenina	43
6.3. Conclusió proposta final	44
7. Conclusions	45
8. Bibliografia	47
9. Annexos	54

1. Introducció

Aquest treball de recerca analitza la sexualització de la imatge de la dona com a musa darrere els cent anys en l'art pictòric occidental i el seu paper com a artista.

L'objectiu principal és poder resoldre, de manera ben argumentada, el dubte de per què n'ha estat aquesta sexualització de la dona a l'art i com s'ha aconseguit desafiar i transformar-la de forma millorada gràcies a les artistes revolucionàries i el moviment feminista que van mirar el tema amb ulls de canvi, donant-li la importància que mai s'havia associat, i exposar-ho amb màxima rellevància. Per a poder aconseguir-ho, he fet servir una metodologia basada en la recopilació d'informació proporcionada per llibres d'art i articles amb perspectiva de gènere, on la dona apareix com a artista creadora en compte del seu rol tradicional de musa, a més de la cerca bibliogràfica i documentació visual de diversos professionals del món de les arts.

S'explicarà com va aparèixer aquella mirada proporcionada pel patriarcat sobre el cos de la dona com a propietat seva, i com van destruir aquella figura individual en un objecte passiu visual i mal·leable al gust masculí, és a dir, pretenc respondre a aquella reducció de la dona a un objecte visual i passiu i com ha aconseguit desfer aquella percepció en l'art contemporani. Això es plasma amb l'ajuda de la hipòtesi de Linda Nochlin de "*Perquè no hi ha hagut grans dones artistes*", explicant des de la figura de la Musa, fins a com aquesta es revoluciona i es transforma en el subjecte de la seva pròpia obra.

L'estructura del treball es divideix en dues parts: una recerca teòrica i una part pràctica. En aquesta primera part he fet una recerca de com s'ha representat històricament la dona com a musa i com han transformat aquest rol les artistes al llarg dels darrers cent anys. Aquestes són les dues hipòtesis que formen principalment la meua recerca.

En la segona part plantejo un procés creatiu, el qual consta en la creació de dues pintures que representen la figura de la dona segons la mirada masculina i femenina. Per a realitzar-les m'he basat en la meua recerca teòrica i una enquesta per a decidir quins elements visuals hi apareixerien. Això ho he complementat amb una sèrie d'esbossos i un *mood board* que m'han ajudat a visualitzar el plantejament de les pintures finals.

A més a més, l'enquesta em va ajudar a completar les meves hipòtesis, trobant l'arrel del problema de la sexualització que ha tingut la dona, i com gràcies a aquesta s'ha pogut desfer i transformar en com hauria d'haver-hi estat realment, trencant aquell pensament creat pel patriarcat.

Així doncs, amb aquesta recerca tracto d'explicar com i per què la dona n'ha estat un objecte de satisfacció personal per a l'home en l'àmbit artístic, de forma que s'ha oblidat totalment els seus drets humans, i la seva persona, transformant-la en un objecte inanimat i modelat per l'ull hetero patriarcal. Tanmateix, es veurà com la dona artista n'ha estat reduïda pel seu gènere, i com aquest ha influenciat de manera socialment negativa a l'hora de donar-les representació a les seves creacions artístiques, sent infravalorats junt amb les autores, i per a finalment, negant la seva aparició en el món de l'art, com a tots els altres.

Aquesta idea va sorgir a causa d'una sèrie de pensaments personals, els quals rondaven en què volia mostrar al món, de quina forma volia referir-me a mi mateixa i que volia fer per a poder modelar la meua persona a base d'informació del meu interès.

Començant pel principi i trobant que des de petita sempre m'ha agitat una disputa o un altre pensament oposat de manera negativa al que jo considerava normal, prenent-lo de forma personal i molestant-me aquella injustícia o discriminació que jo veia i sabia que no podia actuar o fer alguna cosa per a aturar-ho, en aquest cas, com i per què s'ha considerat motiu de burla o por, anomenar-se i ser feminista.

El tema del feminisme sempre ha estat el punt de major importància en la meua vida, fent-me ser conscient de la gran quantitat d'injustícies que hi ha hagut i sembla que sempre existiran en un món dominat pel patriarcat, on s'ha esborrat a la dona de qualsevol lloc on fos present.

Tanmateix, en l'actualitat el feminisme ha patit múltiples altres noms, els quals no el representen de cap forma, principalment començant amb el fet que aquest només busca una igualtat de gènere total, i les persones desinformades el confonen amb un masclisme invertit, sent la principal raó d'un feminisme mal entès, i atribuint a totes les feministes el mot exagerades i radicals.

Seguidament, a mesura que creixia i m'adonava del meu amor per l'art, també podia començar a ser conscient i observar de certa forma com les dones, les creadores de quasi tot en aquest món, sempre estaven en segon pla, darrere d'un home, i quan per fi eren protagonistes no ho eren pel seu art ni habilitats, ho eren pel seu cos sexualitzat i modelat al gust de l'ull masculí heteropatriarcal.

En resum, aquest treball planteja una resposta d'una anàlisi teòrica, junt amb la meva reflexió personal i desembocant amb una creació artística per a exposar de forma pràctica les conclusions del treball, el qual tracta sobre una recerca acadèmica de la sexualització de la dona a l'art a través d'una recerca d'informació i de la meva opinió personal a l'hora d'argumentar aquelles injustícies patriarcals a l'art, i com les víctimes d'això, és a dir les dones, són també les salvadores de la seva imatge desconfigurada per culpa de l'home.

2. Context històric i conceptual

2.1. Definició de la figura de la Musa i la seva relació amb l'Art i l'artista

Imatge 1: Victoria Combalá. Cortesía de l'autora. Barcelona

El concepte de Musa n'ha estat mundialment conegut com la personificació d'una figura femenina, és a dir, un símbol de la idealització estètica i emocional buscada pels artistes a l'hora de crear; tanmateix, aquest mot segons Victoria Combalá, historiadora i crítica d'art espanyola, n'ha estat posat en qüestió per les feministes a causa de la passivitat que mostra i que se'ls hi ha atribuït a les dones dins de la història de l'art. Seguidament, les muses són les figures femenines les quals han inspirat als artistes, creadors de qualsevol mena d'art a l'hora d'idear.

Per a poder definir la figura de la Musa i la seva relació amb l'Art i l'artista ens hem d'endinsar al seu origen de caràcter mitològic. Les muses apareixen a la mitologia grega com a éssers divins pels déus. Aquestes són protagonitzades per exactament nou muses, les quals són: Eran Cal·líope, musa de la bellesa i de la poesia; Clio, de la història; Èrato, de la poesia amorosa; Euterpe, de la música; Melpòmene, de la tragèdia; Polímnia, dels càntics sagrats; Talia, de la comèdia; Terpsícore, de la dansa; Urània, de l'astronomia i de les ciències exactes.

Imatge 2: "Sarcòfago de las Muses" - Museo del Louvre (París). (Primera meitat del segle II a.C).

Tot i això que l'aparició de les muses és de caràcter mitològic, al llarg de la història també n'hi han aparegut de reals, sent aquestes normalment les dones de grans artistes, mostrant la seva bellesa i personalitat, la inspiració i el motiu de crear múltiples obres amb grans significats. Tanmateix, si fem una recerca al diccionari, trobarem que en aquest no hi apareix la paraula "musa" en masculí, sent d'ús només exclusiu per a elles, les quals podien ser un model, una amant o fins i tot un concepte amb l'objectiu d'inspirar l'artista, seguidament convertint-se també en una al·legoria de connexió entre l'artista i la seva obra.

La figura de la musa ocupa un paper molt important en el procés artístic d'un artista, sent aquesta la seva principal raó de creació. Això no obstant, el paper de la dona en l'art ocupa un mínim d'espai, inferior al de l'home.

Tanmateix, observem la dona en el món de l'art plasmada sobre una superfície, sent un objecte de mira a causa de ser propietàries de la seva pròpia bellesa. També podem trobar-la en un paper de perfecció moral, com a la religió, i en una representació de femme-fatale.

2.2. L'origen i naixement del concepte i figura de la Musa

Les Muses es consideren una divinitat i inspiració de les arts des del principi dels temps, presentades per primera vegada pels déus en forma de nou Muses, sent deesses amb la funció d'inspirar els artistes creadors. Tanmateix, quan va caure la cultura clàssica, aquesta figura va adoptar una forma concreta humana de dona, plasmant nous adjectius a l'antiga definició, i canviant la manera en la qual es valorava el cos femení.

Segons l'historiador d'art britànic Kenneth Clark, des del principi dels temps la naturalesa ha presentat una obsessió irracional amb el desig físic i la satisfacció d'aquest, per això mateix podem observar aquest pensament i fixament per la satisfacció en relació amb el cos de la dona en obres d'art, com per exemple en el quadre "Amor sacre i amor profà" de Tiziano, en el qual ens mostra una Venus (Afrodita) celestial, una perfecta i elevada filla del cel sense mare, recalcant la seva irrealitat, i sent una figura, la qual tota dona hauria d'inspirar a ser, però no pot pel mateix motiu, no existeix.

Imatge 3: "Amor sacre, amor profà". (Tiziano, 1515)

Per altra banda, el quadre ens mostra una altra Venus, anomenada Venus popular o Venus Vulgaris, la qual no inspira i representa una realitat més pròxima. Aquesta altra Venus es troba totalment despallada, en canvi, la Venus Celestial està tota vestida i amb complements els quals representen el matrimoni i com tota dona ha d'aspirar a ser, mostrant un amor sensual i popular, a més de vergonyós i innocent el qual està principalment dirigit pels sentits, mentre que l'altra es dirigeix per la intel·ligència i així mateix, al sexe masculí, sent caracteritzat segons Pausànias per predominar en intel·lecte sobre la dona.

Podem considerar aquest un dels orígens del concepte i figura de la "Musa", ja que ens presenten públicament una dona ideal, tanmateix, sent això una excusa per a la creació d'obres d'art amb dones nues com a protagonistes al llarg dels segles en la història de la pintura. Des de sempre ens perceben a les dones com a objectes de satisfacció sexual, mostrant el nostre cos com a brut i de manera lascívia, sent emmarcades i controlades entre els límits d'un quadre amb el propòsit d'exposar-nos davant de tots sense roba i sense les conseqüències sobre la moralitat cristiana.

Seguidament, podem observar com la nostra societat està feta per i per als homes en qualsevol aspecte explica Rosa López Torrijos, professora d'història d'art, mostrant com el tema de la moralitat estava completament lligat al nu femení, per això mateix Venus, en estar plasmada en múltiples obres d'art sense peces sobre el seu cos, l'erotisme i els problemes morals es van apropiat de qui era, així doncs, mostrant-la com la figura oficial de l'erotisme i la sexualitat.

Tanmateix, si la dona nua representada no era una deessa, com per exemple Venus, aquesta no era acceptable mostrar-la en públic, per això mateix, Édouard Manet el 1863, va presentar a un museu la seva obra anomenada *Olympia*, la qual representa la prostitució i els plaers prohibits fora del matrimoni, mostrant com la culpable dels desitjos de l'home heteropatriarcal.

Imatge 4: "Olympia" de Édouard Manet. (1863).

Museo del d'Orsay, París (França)

2.3. Evolució històrica de la figura de la musa en l'art occidental

No obstant això, apropant-nos al segle XIX, ens trobem amb una petita evolució, on ens mostren per primera vegada dones que a més de ser-hi muses, la inspiració d'un artista a l'hora de realitzar un procés creatiu, podien també optar per escollir el paper de creadores, així doncs, augmentant un escaló en el procés d'igualtat dels drets mínims de les dones, rebent el nom de mecenes, les quals es dedicaven a promoure les arts.

Encara que sembla que les dones haguessin guanyat per fi un títol de creadores, no se les coneixia encara, i no ho farà en molt de temps, com a artistes a causa de les barreres estructurals creades per l'home per a separar a la dona de qualsevol activitat que requereixi estar públicament en contacte amb el món artístic, i qualsevol acció que et faci guanyar coneixement davant els altres, limitant-les a aconseguir accessos a escoles d'art i formacions professionals, oblidant-les i silenciand-les completament a elles i a la seva expressió artística.

Arrel a aquest canvi de segle, en el simbolisme, més concretament en l'àmbit estètic es va popularitzar l'aparició de la contrafigura *femme fatale*, traduïda al català com la *dona fatal*.

Aquest concepte va estar creat pel patriarcat, destinat per a augmentar les immenses fantasies atribuïdes per les normes de comportament hipòcrita de la moral burgesa. La contrafigura anomenada *femme fatale* es caracteritzava per ser-hi una dona atractiva i seductora, a més de manipuladora d'homes, als quals seduïa i hipnotitzava amb la seva bellesa de manera que els feia desitjar-la per a finalment, portar-los a la seva pròpia ruïna.

"Las mujeres fatales desplegaron un deseo propio, no sujeto al deseo patriarcal. Debido a su emancipación respecto a los roles asignados a la encarnación del enigma indescifrable y la amabilidad monstruosa."¹

"Femme fatale en religiones, arte y literatura es una creación masculina, la reinterpretación de la misogonia como consecuencia del surgimiento de la mujer moderna o new woman: independiente, inconformista, representa un mundo erótico fruto de la represión sexual de la época es un mundo de fantasía donde la mujer se convirtió en icono de las pasiones"²

¹ 2. Fragment del llibre "Traumacore, crónicas de una disociación feminista" Pàgina 35.

² 3. Fragment del llibre "Olvidadas y silenciadas. Mujeres artistas en la España Contemporánea" de Rafael Gil Salinas i Concha Lomba, coords. Pàgina 12.

Una clara al·lusió i representació de la contrafigura de la *femme fatale* la trobem realitzada pel pintor alemany del segle XIX Franz von Stuck, el qual es caracteritzava per la creació d'obres d'art obscures i luxurioses, i les representacions artístiques del pecat i l'erotisme. La seva obra titulada "El pecado", del 1893 ens mostra una clara al·legoria sobre el concepte o contrafigura de la dona fatal creada sobre contrastos de lluminositat i fosc, deixant a l'espectador una llibertat de contemplació i sentiment captivant sobre la posició de la musa representada i caracteritzada pel vici i el desig carnal. Aquesta figura es troba envoltada de diversos elements simbòlics relacionats amb la naturalesa temptadora, transformant la bella i perillosa protagonista de l'obra en un clar exemple de *dona fatal*. Per exemple, un element important d'aquesta obra i un símbol clàssic de la figura de la *femme fatale* o trobem en la serp, la qual representa la seducció i aleshores la traïció, aquesta apareix en voltejant el cos de la dona, mostrant la unió i connexió que n'hi ha en totes dues, sent la serp la idea de la traïció i la dona la del desig, mostrant les conseqüències que hi poden aparèixer si l'ésser humà se sent temptat i segueix els seus instints animals.

Imatge 5: "El pecado", de Franz von Stuck (1893)

D'altra banda, la figura de la musa a l'art occidental ha tingut una sèrie de diverses evolucions, alternat totalment la percepció de la dona d'objecte-musa a subjecte-artista.

Les muses són arquetips que segons l'època, reflecteixen una realitat de la societat del moment. Situant-nos en els darrers cent anys, podem veure una clara evolució en la musa en l'art occidental. N'hi ha una transformació en la percepció de la dona com a objecte passiu d'inspiració per al plaer masculí.

A principi del s. XX, es manté la idea de la dona com a figura d'admiració per a la representació d'obres artístiques, en les quals el desig pel seu cos i la hipersexualització guanya protagonisme. No obstant això, al llarg d'aquest segle aquell pensament misogin es va anar transformant i derivant en una millora significativa pel que es considera el dret de la dona. Es va començar a lluitar per una reivindicació a través de la presència del feminisme, apareixent aquest en forma d'intervenció en espais públics com a crítica de la passivitat de la musa.

2.4. La representació femenina sota la mirada de l'heteropatriarcat

La representació del cos femení ha canviat significativament amb el pas del temps, sent des dels seus inicis, un tema de màxima importància, marcant a cada etapa de la història un canvi en relació amb els cànons de bellesa i la idea què és ser una dona i com això, depenen ment de com ho narrem, pot afectar positivament o negativament. Aquesta evolució ens ajuda a entendre com hem arribat a percebre d'una manera o altra a les dones a causa dels estereotips que les hem associat.

El cos femení a l'antiguitat, a més de representar l'ideal de bellesa amb figures voluminoses i divines anomenades Venus, ja sigui en el cas de quadres simbòlics com "El naixement de Venus", "Amor sacre, amor profà", fins a les escultures de les *Venus paleolítiques*; sent en tots casos figures de màxima divinitat, aquestes també han estat caracteritzades pel fet de poder crear vida, apropiant-les-hi la paraula fertilitat, i obligant-les a adoptar-la com a tret característic de la seva personalitat, reduint-les totalment a aquesta acció, la de poder parir i contribuir de forma reproductora a la societat.

Això no vol dir que el fet que un ésser sigui capaç de poder crear una altra vida sigui menys digne que altres coses, només que, en ser les dones les protagonistes d'això, en ser socialment conegudes com el gènere dèbil, històricament parlant, se'ls-hi ha donat una importància menor a la qual mereixen. Mentre els homes podien ser creadors de les arts, sent reconeguts diàriament i rebent aplaudiments pel més mínim esforç, la dona passa a segon pla, situant-la en contra de la seva voluntat dins de quatre parets, sotmeses a expectatives socials i normatives d'un grau major.

Per altra banda, si ens situem en un context religiós, podrem veure que la representació del cos femení es veu afectada a causa del catolicisme, formant un concepte de dona més modesta i atribuint-les-hi el substantiu de puresa. En aquest cas, per exemple, podem agafar la figura de la Mare de Déu, Maria, ja començant amb el seu rol com a Mare de forma predeterminada, sent més part de la seva persona que ella mateixa. Aquesta figura podríem anomenar-la una espècie de Venus del catolicisme, encara que no se situen en el mateix context. Seguidament, la Venus antiga, es mostra en múltiples representacions despullada i exposada públicament al món, mentre que la figura de la Verge Maria, apareix de forma més passiva, reflectint els valors de l'època amb robes que cobrien completament el seu cos, mostrant una societat que valora la modèstia per sobre de la sensualitat i la bellesa.

Malgrat això, la representació femenina sempre n'ha estat sota una mirada heteropatriarcal, fent veure a les dones de manera negativa i religiosament associant-les amb el pecat. Tanmateix, reprenent el tema de la Verge Maria, podem veure que aquesta apareix d'una forma pura, destacant el fet que és verge, malgrat que antigament per a poder concebre un fill era necessari l'acte sexual. Per això mateix, es considera una figura de la dona ideal, ja que en titllar aquest fet de la seva persona, passa a ser una bona dona, una la qual reprimeix el cos i els seus impulsos i desitjos sexuals, deixant-los en mans dels homes, i anomenant a la resta de dones que no segueixin les seves petjades com a impures pecadores i indignes del respecte de la societat.

Una de les representacions de la figura femenina a causa de l'heteropatriarcat esdevenen del desig masculí pel cos femení. El patriarcat ha modelat a la dona sota les seves mans sempre, manipulant la seva representació visual al seu gust per a satisfer les seves necessitats emocionals i sexuals. Això es pot veure també a frases com “darrere d'un home n'hi ha una gran dona”, que pràcticament està situant a la dona, com sempre, a segon pla, sent invisibilitzada per la grandiositat figura masculina.

A més de modificar personalment a les dones, sempre ho han fet sota uns valors estandarditzats i generals del que considera l'ull masculí com a ideal de bellesa clàssic, el qual es caracteritza per trets bàsics com; pell blanca i suau, una dona jove, esvelta, alta, flaca. Arran d'això, les dones han estat condicionades des del primer moment ha d'haver-hi de complit aquells trets determinats pel gust de l'home, així doncs, derivant la seva representació a diverses obres de manera hipersexualitzada, sobreexplotant tot allò que anhelem aconseguir d'una dona, sense adonar-se de la impossibilitat de seguir un estàndard de bellesa creat per una mentalitat distorsionada.

2.5. Per què no hi han hagut grans dones artistes? Anàlisi del context històric

La història de la humanitat, així doncs, qualsevol habilitat o activitat descoberta i posada en pràctica per l'ésser humà, n'ha estat llastimosament restringida per a les dones. Tanmateix, l'home ha creat aquesta mateixa història a la seva imatge i semblança. En conseqüència d'atribuir-li aquest poder, ell ha fet de la seva propietat qualsevol cosa, entre elles, la història de l'art. Per aquest fet, no és que no hagin hagut grans dones artistes, és totalment al contrari, mentre que la realitat d'això es caracteritza per la invisibilització d'aquestes, deixant múltiples generacions d'artistes que també s'haurien de considerar pioneres de moviments artístics en l'oblit.

Imatge 6: Linda Nochlin.
ArtNexus (2019)

La gran i primera historiadora de l'art feminista va Linda Nochlin, va néixer el 30 de gener de 1931, i va morir el 29 d'octubre de 2017.

Linda Nochlin va qüestionar una sèrie de preguntes sobre les dones i l'art, plasmant la injustícia que tots dos conceptes junts hi han hagut de suportar. Es qüestionava hipòtesis com: existeix un art femení?, un art de les dones? Hi ha un punt en comú entre les obres d'art de totes les dones artistes? I com a gran pregunta final: Per què no hi ha hagut grans dones artistes? Totes aquestes preguntes es troben des del punt de vista de l'home blanc masculí hetero patriarcal, el qual l'únic pensament vàlid era el seu.

Retornant a l'última pregunta de Linda Nochlin a l'article publicat per ART news el 1971³, aquest es considera un text fonamental de la teoria artística feminista.

Per què no hi ha hagut grans dones artistes? Aquesta pregunta va causar un gran enrenou entre les historiadores d'art, fent per exemple a Maria Teresa Alario descobrir com resultava més fàcil esborrar les obres d'art de les dones que fer-les públiques. Per altra banda, grans obres d'artistes han estat trobades sense cap signatura o gest pictòric propi de les autores, i fins i tot, les poques que si hi tenien signatura, eren el nom d'algun familiar home de les artistes.

³ NOCHLIND, Linda. "Why Have There Been No Great Women Artist? ". ArtNews. Gener 1971.

La història de l'art feminista va aparèixer per a donar guerra i qüestionar tot allò que volia controlar el patriarcat. Tanmateix, la dona creadora d'art n'ha estat acusada des del mateix moment de la seva aparició artística de reduir l'art al context de la seva producció.

A l'assaig "algunes pintores realistes de Linda Nochlin", es desacredita les opinions sobre l'existència d'un estil femení atemporal i etern centrar en una paleta de colors delicada, la qual representa de quina forma la societat està marcada pel gènere.

Així mateix, per a poder entendre de quina forma la societat es veu afectada per les estructures de gènere, hem d'entendre que és el gènere i perquè aquest ha condicionat a les dones al llarg de tota la història. Segons Rafael Gil Salinas i Concha Lomba, coords, expliquen en el llibre "*Olvidadas y silenciadas. Mujeres artistas en la España Contemporánea*" que "El concepto de género se define como el conjunto de creencias, rasgos personales, actitudes, sentimientos, valores y actividades que diferencian a mujeres y hombres a través de un proceso de construcción social. Las construcciones de género se basan en rasgos o características que codifican los comportamientos sociales y construyen el imaginario colectivo".⁴ Així doncs, podem veure com aquest constructe social ha creat barreres socials i culturals, limitant que la projecció de l'activitat artística estigués oberta per ambdós gèneres.

La presència històrica de les dones n'és escassa i quasi inexistent arran d'haver estat limitat la seva aparició en llibres d'art i imaginaris col·lectius per culpa del concepte d'història de l'art procedent del segle XIX, el qual va eliminar tota relació d'expressió d'individualitat i independència creadora de la dona a causa de la moral burgesa regnant, relegant el gènere femení exclusivament a l'ofici popular associat a les dones de l'època, i encara existent a les dones de l'actualitat, a ser ames de casa, basant tot el que una dona és i pot ser, a simplement interpretar un paper, apartant-les completament del món de forma discriminatòria i sexista seguit de comentaris i opinions similars a les del pintor francès *Pierre-Auguste Renoir*: «*la mujer artista es sencillamente ridícula*»; creant una visió androgènica, esborrant tot rastre de múltiples grans dones artistes les quals mereixien un grau de visibilització igual que el dels homes. El problema d'aquesta invisibilització de la presència de les dones a l'art radica de l'adjectiu implementat en el seu ésser des del primer dia de les seves existències.

⁴ 1. Fragment del llibre "Olvidadas y silenciadas" Pàgina 35.

Tot seguit, en el mínim cas que es reconegués una artista de forma pública, es caracteritzaria amb les qualitats introspectives i delicades, mostrant una feminitat dèbil i vulnerable a diferència de l'excitant i grandiosa segons l'home de l'art creat pel ser masculí. Les creacions artístiques no s'haurien d'analitzar segons la seva feminitat, la qual durant la història s'ha tractat com a sinònim de delicadesa, fragilitat i domèstica.

D'altra banda, el problema es dona per culpa de la descripció de la feminitat segons la mirada patriarcal, ja que aquesta, si l'observem des d'un punt de vista femení, és la idea simplista de l'expressió personal directa de l'experiència individual, la qual trasllada la vida personal d'un ésser viu a un format físic i visible. Encara que aquesta definició hagués estat una salvació a la posterior falta d'humanitat que restringeix les dones, el llenguatge artístic s'expressa d'una forma més materialista, evitant l'anterior definició a l'hora de plasmar-lo.

Sempre que sentim parlar d'artistes, les atribuïm aquest nom a l'home blanc heterosexual, així doncs, mostrant com des de sempre s'ha universalitzat el masculí i el punt de referència de l'home per a fer al·lusió a qualsevol professió. D'aquesta forma ens trobem amb un tracte diferencial de caràcter desigual cap a la dona artista, donant a entendre que l'únic adjectiu que li podem atribuir a aquestes creadores d'art ha d'estar relacionat amb el seu gènere. Mai trobaràs en una biografia o diari que esmentin a un artista com "home artista", ja que en aquest no fa falta recalcar el seu gènere per a donar a entendre qui és.

Seguidament, una dona podia arribar a fer un paper d'artista si aquesta provenia d'una família plena d'artistes, els quals l'ajudaven en l'estudi artístic, creador; o sent pertanyent d'una classe social elevada, on l'aprenentatge artístic pictòric ja formava part de la seva educació, sent aquesta un ideal de les classes altes. No obstant això, abans del segle XIX, les dones tenien totalment prohibit l'estudi anatòmic del cos humà o la representació mitològica. Impedint-les poder anar més enllà dels retrats dels seus familiars, o dels bodegons protagonitzats per naturalesa morta, és a dir fruites, flors i andròmines plenes de colors vius. Tanmateix, sembla que l'única qualitat en comú que tenen les artistes plàstiques és la "feminitat", el fet de ser dona, mentre segurament aquestes comparteixen milers de característiques més properes a altres artistes del seu propi període, amb una mirada pictòrica similar i amb un mateix objectiu i propòsit de creació. No podem ficar totes les artistes en una mateixa bossa a l'hora de parlar de la història de l'art amb perspectiva de gènere. Cadascuna d'aquestes dones pertanyen a una època i un moviment característic, el qual les condiciona a l'hora de crear.

3. La Musa en la Pintura dels Últims Cent anys

3.1. Anàlisi d'obres i artistes del segle XX: del modernisme als anys 60

Durant tota la història de l'art, les dones han estat representades de forma objectivada amb l'excusa de què eren figures d'inspiració divina, quan només buscaven una forma d'amagar aquell desig sexual que sempre ha caracteritzat a la figura masculina.

Abans dels 60, les obres publicades per artistes no eren conegudes pel seu contingut feminista, ja que aquestes no criticaven la situació de la dona, sinó que intentaven distorsionar i trencar aquella representació sexualitzada.

Des del Modernisme fins als anys 60, la dona ha estat completament idealitzada sota el concepte de Musa, sent un reflex segons l'època de la societat del moment. Durant aquest període es veurà com passa la figura de la dona de forma passiva a agafar-ne subjectivitat i a començar a ser ella la creadora, no l'obra. Podem observar com diversos artistes representen la dona de forma idealitzada, com a objecte d'inspiració ornamental per a donar èmfasi al sentit de desig. En el cas de Gustav Klimt, a l'obra "El petó", de 1908, apareix una figura femenina sota l'empresonament d'uns braços masculins, mostrant un amor, però a la vegada sent sotmesa a una passivitat i vulnerabilitat. Seguidament, al cubisme analitzant les obres de Pablo Picasso podem veure una clara representació de dones desestructurades en formes geomètriques, trencant aquesta tradicionalitat però mantenint la sexualització dels seus cossos.

Finalment, al surrealisme, la figura de la Musa es torna a transformar a un concepte més elevat, ara sent, a més d'un desig carnal, un del subconscient, ja que aquest moviment es caracteritzava pel sublim i el món dels somnis. Es pot veure aquesta figura de la dona empleada de manera simbòlica sexual en obres com la de "El gran masturbador" de Salvador Dalí, en la qual també es tracta el concepte de la "femme-enfant", o "dona-infantil".

Tanmateix, als anys seixanta diverses artistes van començar a agafar-ne covardia i a tenir-ne veu pròpia gràcies al moviment feminista, aconseguint com a resultat una millora d'aquell concepte tan sexualitzat del que seria la figura de la Musa, de manera que arriben a rebutjar tot allò que embruta aquell nom. Van donar-li completament la volta a la situació, reivindicant la postura de la dona i començant a deixar la seva empremta que havia estat esborrada en el llibre invisible de la història.

Per començar, parlarem d'una de les figures més importants del dadaisme alemany, Hannah Höch, la qual va abordar diversos temes com la misogínia, l'androgínia i l'amor lèsbic.

Hannah Höch va posar en qüestió el concepte de la bellesa femenina, ja sigui per la roba que portava com l'aspecte físic de la figura a parlar. És a dir, va criticar els estàndards i arquetips de bellesa imposats per a les dones, fent preguntes com, què és la bellesa?, i que és el que s'acostuma a esperar que assoleixi una dona. Va dedicar el seu art a mostrar de forma fragmentada i polititzada a la dona a través de retalls fotogràfics. Una obra que plasma aquella crítica de la condició social de la dona es veu a la seva obra titulada “La novia (Pandora)” del 1927. Aquí es pot veure com es representa a la dona en forma d'objecte inanimat, la qual el seu únic objectiu des de petita és arribar al matrimoni.

Als anys 60 es va donar la consolidació del moviment feminista i la lluita pels drets de la dona a partir d'estudis, els quals van extreure biografies i creacions de grandioses artistes que van ser oblidades i silenciades per culpa del patriarcat, el qual es va apropiat de les seves obres i es van dedicar en esborrar tot rastre d'aquestes magnífiques creadores.

En aquestes dècades apareixen artistes com Andy Warhol, que utilitza el cos femení fent una crítica de la superficialitat i la cosificació abans plantejada. Això no obstant, també es continua observant aquella passivitat associada a la dona com a producte de consum d'una societat capitalista, criticant la societat del moment no pas continuava amb la despersonificació i cosificació de la dona per arribar a un missatge concret, el qual no té res a veure amb la seva alliberació com a individu, aconseguint una reacció social en contra d'una situació política, però sense ajudar a l'alliberament de l'encasellament de la dona com a musa, exposada a una societat.

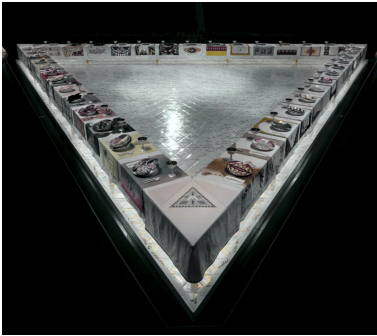

Imatge 7: “La novia (Pandora)” una boda dadaïsta de Hannah Höch. 1927.

3.2. Transformació del concepte de Musa en l'art contemporani dels anys 70 als 90

A finals de la dècada dels 1960 i a principi dels anys 70 apareix una nova categoria d'art associada al moviment feminista, destacat per les transformacions polític-socials, criticant el masclisme de l'època i intentant arribar a un alliberament total o parcialment igualitari de la dona com a individu amb veu i vot.

Linda Nochlin va atribuir a aquesta causa dient que “la culpa no rau en les nostres estrelles, les nostres hormones, els nostres cicles menstruals, o els nostres buits espais interns, sinó en les nostres institucions i la nostra educació”.

Imatge 8: “The Dinner Party” de Judy Chicago. 1979.

Durant aquesta dècada, l'art feminista es va transformar en un mitjà per a desafiar la situació de la dona, intentant arribar a una igualtat estructurada. Un exemple d'aquest trencament amb la representació antiquada de la dona va estar Judy Chicago amb la seva obra “The Dinner Party”, finalitzada en 1979. Aquesta es considera la primera obra feminista de l'època. Es pot veure de manera simbòlica la representació de 39 dones històriques situades en una taula. Aquestes dones no apareixen, però es fa al·lusió a elles a través dels diversos plats i llocs on se suposa que haurien d'estar.

Passant a un pla més periodístic, apareix l'escultora i artista visual Lynda Benglis, que va proposar a Artforum l'aparició d'una imatge amb una dona completament nua com a protagonista, subjectant un penis fals per a representar la idea que qualsevol pot ser un home.

L'any 1985, va aparèixer un grup reivindicador activista feminista dels drets de les dones a Nova York, el qual es va donar a conèixer amb cartells titulats “¿Tienen que estar desnudas las mujeres para entrar en el Metropolitan Museum? Menos del 5% de los artistas de la Sección de Arte Moderno son mujeres, pero el 85% de los desnudos son femeninos”. Aquest es caracteritza per l'aparició de la Gran Odalisca d'Ingrés paroditzada amb una màscara pròpia d'aquest grup feminista per a criticar l'estereotip de la dona com a objecte de desig. És una crítica cap a l'estereotip de la dona com a objecte de desig i subjecte passiu.

Imatge 9: Cartell Guerrilla Girls. 1989

Les *Guerrilla Girls* van sorgir anònimament a causa del marginament d'un grup d'artistes per qüestions polítiques, racials i sexistes, així doncs, aquest grup es va crear amb l'objectiu de manifestar la injusta situació global de la dona a l'art i enfrontant-se als rols de gènere a través de l'ús cinematogràfic de King Kong, presentant-se al món amb màscares de goril·les, ocultant la seva identitat i anomenant-se com a artistes difuntes (Käthe Kollwitz, Alma Thomas, Rosalba Carriera, Frida Kahlo i Hannah Höch), dient que això és el que ha de fer una dona en el món de l'art perquè la prenguin seriosament.

Tanmateix, es van autodenominar com "la consciència del món de l'art", amb l'objectiu de fer-nos veure la realitat del sistema patriarcal, fent homenatge a les nostres avantpassades sufragistes i creadores de les arts, denunciant la desigualtat de gènere de forma humorística i persuasiva.

Seguidament, es pot veure com als anys 70 i 90 es fa una revisió de com ha estat representat el gènere femení a través de diverses performances.

Cindy Sherman, Laurie Anderson i Mona Hatoum, són un clar exemple d'artistes desmineralitzadors, les quals intenten recuperar el respecte perdut del cos femení, i el dret a la seva individualitat com a éssers humans, tenint poder en el seu propi cos.

3.3. El cos femení com objecte i subjecte: la mirada femenina i masculina en la pintura

Segons Aristòtil, el mascle i la femella, per naturalesa són diferents, ja que un és superior, i l'altre inferior, tanmateix, un mana, i l'altre obeeix. Aquest pensament de la filosofia occidental fa referència a la definició de l'home i la dona com binomis totalment contraris i definits amb tendències naturals d'ambdós sexes.

Segons la filosofia francesa Simone de Beauvoir, la dona es determina i és diferència respecte a l'home i no a la inversa. La dona és l'essencial enfront de l'essencial, l'home, sent ell el subjecte, l'absolut, i ella l'objecte, l'alteritat. Ella sempre serà l'altre, l'ombra del tot, la base de l'estructura patriarcal, situant-la a l'ombra de l'home, el "Geni".

Segons Linda Nochlin, "el geni es fa, no es neix". El geni es forma sota unes circumstàncies, les quals les artistes no han tingut accés, ni les mateixes oportunitats que l'home per a desenvolupar-se, apropiant-los a totes aquelles dones interessades per les arts, amateurs⁵, ja que una dona mai arribarà a ser una "Genia".

A més a més, podem veure aquesta idea del rebuig de la dona artista i la idea que un geni només ho podrà ser un home en l'article publicat en la *Gazette des Beaux-Arts* en el 1860:

"El genio masculino no tiene nada que ver con el gusto femenino. Dejemos que los hombres de genio alumbren grandes proyectos arquitectónicos, esculturas monumentales y formas pictóricas excelsas. En una palabra, que los hombres se ocupen de todo lo que tiene que ver con el gran arte. Dejemos que las mujeres se ocupen de esas clases de arte, por las que siempre han sentido preferencia, la pintura de flores, esos prodigios de elegancia y frescura que solo pueden competir con la elegancia y frescura de las propias mujeres. A las mujeres corresponde sobre todo la práctica del arte gráfico, esas laboriosas artes que se compadecen tan bien con el papel de la abnegación y devoción que la mujer honesta desempeña felizmente aquí en la tierra, y que es su religión."⁶

⁵ Amateur: Aficionada

⁶ León Lagrange: "Du rang de femmes dans les arts", *Gazette de Beaux-Arts* 1(8), octubre, París, 1860, p.39, citado por Norman Bryson: *Cuatro ensayos sobre la pintura de naturalezas muertas*, Madrid, Alianza Forma, 2005, p. 185.

Per altra banda, les dones les quals havien aconseguit amb esforç i perseverança entrar a acadèmies d'art per a poder posar en pràctica el seu art, les consideraven només unes aficionades, mentre que els homes que accedien a les mateixes matèries que elles, a poc a poc es desenvolupaven i adquirien el títol de professionals, un concepte creat per i només per als homes.

L'home és el subjecte, ell fa art, ell crea i té el poder de crear i ser anomenat professional.

La dona és l'objecte, ella és l'art, i només serà considerada com a un objecte de consum masculí encara que aconsegueixi dedicar-se a l'art.

“Els homes ens miren per a pintar-nos i després ens tornen a mirar una vegada que ja ens han convertit en un objecte sobre el llenç. Sexualitzades, idealitzades i sense capacitat d'acció, ens redueixen a un producte pel seu consum”, Helena Sotoca.

La representació de la dona a l'art consisteix a propagar premisses, és a dir, raonaments en relació amb el poder de l'home sobre la dona, una mostra de superioritat i diferència, a més del control que exerceixen sobre elles, per a demostrar que la societat; artistes, accepten sense discussió. Es mostra una ideologia no verbal a través d'aquestes suposicions formades per un conjunt de perspectives mundanes sobre la debilitat i passivitat de la dona, a més de la seva disponibilitat sexual per a les necessitats dels homes, sobre la seva funció domèstica implicada des del seu naixement, negant-li la possibilitat d'accedir a altres formes de vida.

Imatge 10: Autoretrat de l'artista Eugène Delacroix. (França, 1838)

Tanmateix, els homes imposen a les dones les seves ideologies de manera conspirativa, de manera que aquesta ajuda a ocultar les relacions de poder de la societat, mostrant una realitat del discurs patriarcal del poder sobre les dones amb l'excusa del natural i el que és lògic.

Per exemple, el controvertit artista i pintor francès anomenat Eugène Delacroix, autor de la reconeguda i una de les més famoses obres de la història, titulada *La Liberté guidant le peuple*, traduïda al castellà com, *La Libertad guiando al pueblo* feta el 1830 a París, mostra una representació sobre la llibertat en forma de dona, portadora

del nom Marianne, sent una de les més famoses representacions d'aquesta en l'art. Tanmateix, Marianne fa al·lusió al camí a la llibertat, guiant al poble cap a la victòria.

No obstant això, fora d'aquesta representació i admirable significat, la forma dubtosa de pensar d'aquest “prestigiós” artista es veu afectada per la seva visió cap a les dones, de manera que, segons ell, els homes tenen dret natural a desitjar, posseir i controlar els cossos de les dones, sent aquestes immediatament propietat de l'heteropatriarcat.

Seguidament, també es veia de forma natural el fet que els artistes eren les persones que més accés tenien cap al cos de les dones en treballar amb elles com a muses, sent conseqüència d'una sexualització d'elles i del treball que havien de fer per a poder formar part del món artístic, ja que moltes d'aquestes artistes amb gran potencial d'èxit, han estat minimitzades al seu cos i al mot de musa.

Imatge 11: Quadre “La Libertad guiando al pueblo” d'Eugène Delacroix (França, 1830)

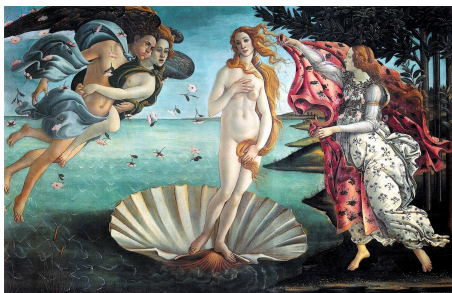
Endemés, al llarg de tota la història de la humanitat, però centrant-nos en l'art i la mitologia, s'ha mostrat a la dona sempre des del punt de vista de l'home, és a dir, del patriarcat, de forma sexualitzada, com a un objecte d'art; i si en l'obra o mite que se la mostrava no estava cosificada, llavors aquesta prenia el paper de pècora, el qual el podem observar personificat en el cas de la història bíblica d'Adam i Eva, en el cas d'Eva, mostrant-la com a pecadora i manipuladora. La dona quasi mai n'ha estat representada com el subjecte de l'obra, mai n'ha estat com l'autora, la creadora, la innovadora o l'aspiració a ser pels aficionats de les arts. Sempre ha sigut inferior, una taca sobre un llenç perfectament pintat de colors vius i expressius, quan en realitat, elles eren el tot de l'obra. Elles són el pinzell, els pigments i el traçat de la creació. Elles són l'art i l'artista.

4. Sexualització de la Dona Artista i el Cos Femení

4.1. Evolució de la sexualització del cos femení a l'Art: Estereotips i Cànons de bellesa

Ens centrem en la paraula bellesa sense abans haver-hi indignat dins de la seva història i d'on surt el significat d'aquesta, així doncs, què és la bellesa? Segons la Real Academia Española, la bellesa és allò que té qualitat de bell, és a dir que és bonic, preciós, atractiu, entre altres sinònims. També trobem que la bellesa és una persona o cosa que notable per la seva boniquesa, mostrant sinònims com divinitat, preciositat i, curiosament, apareix la paraula Venus, sent aquesta deessa romana una de les més importants representacions del que seria una musa i, la màxima mostra de bellesa femenina en tota la història mitològica i la de l'art. Seguidament, segons el diccionari de la llengua espanyola, ser bell és allò que complau tant la vista com a l'oïda, i, tanmateix, l'esperit.

Actualment, el rol de bellesa es mostra de forma estereotipada arrel de l'estètica, sent sinònims de simetria facial, pell suau, corbes, altura; deixant enrere el que es mostrava antigament com a atractiu.

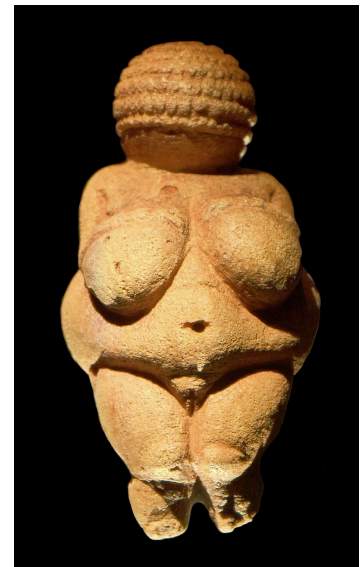
Imatge 12: Quadre “El naixement de Venus”. Sandro Botticelli (1486)

Ara bé, tornant a posar el punt de mira en la representació de la bellesa a través de la imatge de Venus, ens trobem com a principal al·legoria el quadre del *Naixement de Venus*. Aquest narra la història de com la deessa de l'amor que tots coneixem, Venus, arriba a la vida a través de l'espuma marina provocada pels genitals d'Urà. Aquesta obra ens mostra una figura mitològica la qual substitueix a la Verge per a personificar la puresa i la bellesa com a divinitat de màxima esplendor.

Si ens enfoquem uns milers d'anys enrere veurem un altre tipus de representació dels ideals de bellesa sota el nom de “Venus paleolítiques”. Aquestes consisteixen en la creació de petites estàtues femenines fetes a marfil, pedra o fang de quatre fins a vint-i-cinc centímetres.

La primera estàtua va aparèixer l'any 1908 en Àustria sota el nom de *Venus de Willendorf*. Encara que no sabem amb precisió documentada quin és el vertader significat o que volien expressar amb aquestes creacions paleolítiques podem intuir que tracten sobre cossos femenins que representaven la dona de l'època, transformant-se en una icona escultòrica i sent tutelada de Venus a causa del que prehistòricament es considerava com a l'ideal de bellesa. Aquesta escultura la podem classificar com una de les primeres representacions a aparèixer en la història de l'art del cos femení completament nu.

Encara que durant les diferents èpoques històriques, el cos de la dona s'hagi considerat una eina d'inspiració, i inicialment d'ajuda per a entendre el concepte del nu, la predominació masculina a l'hora de visibilitzar la creació d'aquestes al·legories l'ha acabat guiant cap a una recerca de la bellesa al cos de manera que la dona passava d'inspiració divina a objecte de domini cap a un públic masculí. Així doncs, la cultura i societat ha transformat aquesta representació de la cultura de l'ésser humà cap a una visió misògina i patriarcal amb una clara violència i denigració dels drets bàsics de qualsevol persona.

Imatge 13: Venus de Willendorf.

Fotografiada el 1908 per Johann Veran)

En cada època de la història de la humanitat podem observar les diverses representacions i com aquestes han afectat negativament en tota la línia temporal de la figura de la dona com a musa. Per exemple, a l'època medieval aquesta figura es va apropar a un concepte més religiós, relegant qualsevol tret característic de la dona a només la seva contribució domèstica, provocant una decadència en la producció de cossos femenins nus, considerant-la ara, un objecte de vergonya i principal font de pecat. Tot i que ja no era tan popular veure aquestes representacions, els artistes que encara es dedicaven a la seva creació havien de fer-ho en un context bíblic, i sobretot, aquestes figures sempre havien d'estar relacionades a una connotació negativa o per a donar a conèixer la luxúria i vanitat. En aquest període comencen a aparèixer rèptils normalment verinosos o perillosos per a plasmar el gènere femení.

4.2. Impacte del moviment feminista dels 70 en la representació del cos femení

Tot i que vulguem cercar una resposta més filosòfica o científica a un fet tan comú, com el que n'és el masclisme, la veritat és la que trobarem dins de les nostres institucions i en l'educació, la qual ens explica fets històrics condicionats a una realitat. Aquests es formen a base d'unes causes (problemes), i unes conseqüències (solucions), en el cas del "problema de la dona" es presenta una sèrie de causes però no un llistat de conseqüències (solucions). Això apareix en el moment en el qual comencem a normalitzar un comportament habitual, relacionant-lo amb el que n'és cert, veritable o natural de tantes vegades que ho hem vist. Per aquest motiu sempre hem pogut veure un masclisme tan normalitzat en la nostra societat.

El moviment feminista als anys 70 va causar un abans i un després en la representació del cos femení, transformant la visió d'aquest amb noves perspectives en arrel amb l'anatomia femenina, la qual havia estat condicionada a causa de la visió patriarcal que rebia el cos de la dona per part de l'home, sent percebuda de forma objectivada i passiva, vulnerabilitzant-la i fent-les sentir inferiors a ells. Com a conseqüència, les artistes feministes reivindicadores van començar a rectificar aquella visió masclista dels seus cossos, desenvolupant en una representació expressiva temes d'experiències personals, socials i polítiques de com n'ha estat i ha influenciat aquell comportament les seves vides.

Imatge 14: Judy Chicago en la revista TIME. 2018.

Per exemple, una gran activista pictòrica estatunidenc que va desafiar la mirada hetero patriarcal, i va utilitzar el seu cos com a mitjà d'expressió visual artístic va estar Judy Chicago. Va crear múltiples obres on la sexualitat femenina i altres temes tabús tractats socialment amb vergonya estiguessin representats de forma empoderada. L'obra més rellevant de Chicago va estar "Revelations", on feia qüestionar als espectadors la representació tradicional del cos femení, de forma que aquest anés més enllà del desig de l'home, fent autorepresentacions d'identitats pròpies, allunyant-se de l'admiració visual masculina. Aquesta obra consta d'un llibre dividit en cinc parts, mostrant el món mitològic i com les dones governaven la terra.

Per altra banda, el moviment feminista dels 70 va reconstruir aquella visió masclista del cos femení i ho va portar cap a un bàndol empoderat, mostrant a través d'aquest una nova llibertat individual i dominant, canviant l'actitud submisa que se li ha atribuït a la dona durant tota la història i a l'expressió artística.

Un altre exemple d'activista feminista que va canviar la perspectiva de la representació de la dona va estar Mari Chordà, la qual feia obres les quals desconfiguraven els conceptes de la intel·lectualitat masculina dels setanta, enfocant l'art en la figura de la dona de forma irònica. Mari Chordà junt amb quatre dones més van fundar l'any 1977 un espai per a la creació i desenvolupament del moviment feminista a Catalunya. S'anomenava “laSal Bar Biblioteca Feminista”.

El moviment feminista va ajudar a la transformació de la representació de la dona en diversos camps artístics i socioculturals, de manera que es va agafar el concepte distorsionat i aquelles normes totalment incoherents de com havia d'estar representada la figura femenina, i van començar a representar-la de la forma més autèntica possible, sent ara ella el subjecte de la seva pròpia vida i creacions, batallant contra el patriarcat i la seva discriminació cap a ella.

4.3. La ruptura del mite de la Musa: artistes que desafien la mirada patriarcal.

Al segle XIX, va començar a aparèixer el paper de la dona artista gràcies a l'evolució de la societat, la qual va implementar drets socials, laborals i econòmics, els quals en cap moment haurien d'haver estat esborrats, creant així doncs, la possibilitat de poder crear sent una dona. Tanmateix, també van sorgir societats d'artistes generals i associacions de dones artistes en particular per a la lluita contra la discriminació dels organismes oficials.

Amb aquesta evolució, van aparèixer també les dones als tallers tutoritzats per mestres, i en contraposició, la propagació d'estudis dirigits per dones, compartits amb altres companyes.

Moltes artistes contemporànies van desafiar la mirada patriarcal, trencant amb el mite de la musa i representant-la com a subjecte actiu i no com a objecte immòbil.

Marie-Clémentine Valadon va néixer el 23 de setembre de 1865, a Alto Vienne, França, en una família de classe baixa. Aquesta gran artista va començar el recorregut de la seva agitada vida amb 15 anys com a model (musa) de Renoir, Puvis de Chavannes Toulouse-Lautrec, André Utter, Steinlen, entre altres, els quals es dedicaven a plasmar-la en múltiples de les seves obres. No molt de temps després es va convertir en un símbol d'art modern.

Imatge 15: Fotografia de Marie-Clémentine Valadon. (1885)

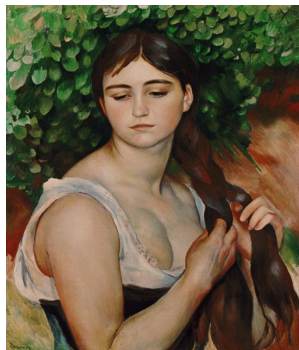

Imatge 16: Suzanne Valadon en el seu estudi amb un retrat de Marie Coca, al 1927.

Mentre aquests la pintaven, Valadon aprenia les tècniques de pintura de forma autodidàctica mentre aquest la representaven, per així doncs, acabant convertint-se en una de les millors artistes a finals del segle XIX, sent anomenada pel nom artístic de *Suzanne*. Tanmateix, aquesta gran artista es va especialitzar en la creació de retrats i cossos nus, principalment femenins.

Encara que era més coneguda com a model que com a pintora, E. Degas va ser la primera persona a adonar-se del seu talent, animant-la a continuar practicant, i ensenyant-li altres tècniques artístiques mentre començava a col·leccionar les seves obres. Deia que Valadon tenia una gran personalitat la qual la va ajudar a passar de musa a artista en un món dirigit pel patriarcat. Per això mateix l'anomenava “Terrible Marie”. Quan Degas va morir, Valadon es va veure molt afectada, per tant, podem veure la influència de l'artista que li va mostrar en tot moment el seu suport en els seus primers dibuixos i gravats.

Seguidament, no només va fer de musa per artistes, sinó que la seva imatge va ser reconeguda per tot arreu a causa de la popularització que li donaven en moltes ciutats, sobretot en París, a través de cartells publicitaris de tota mena, mostrant la centralitat de la figura femenina i la cultura de masses. Pierre-Auguste Renoir va ser un dels màxims representants de l'impressionisme en pintar a Suzanne Valadon. Inicialment, Renoir es va quedar captivat amb la figura de Valadon gràcies a la seva aparició en diversos llocs a causa del seu ofici com a model, quedant-se completament fascinat amb el seu cos representant-la en múltiples de les seves pintures.

Imatge 17: “La Trenzador” de Pierre Auguste Renoir

Imatge 18: “Baile en Bougival” de Pierre Auguste Renoir.

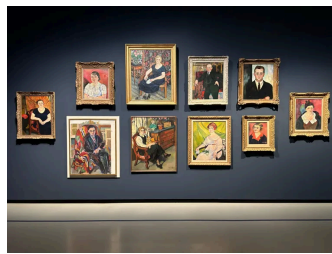
Tanmateix, es considera històricament la primera dona pintora que va pintar un cos masculí completament despulat. Valadon va viure l'evolució artística de la modernitat (s. XIX) i les avantguardes (s. XX), provocant que es relacionés amb artistes de tot el món, així doncs és com va conèixer a Miquel Utrillo, amb el qual va mantenir una relació i finalment un fill no acceptat al principi per Utrillo fins que la criatura va arribar als set anys. Tot i això, la relació d'ambdós artistes es veia plasmada en tots els retrats que se'n feien l'un a l'altre.

Certament, els autoretrats d'aquesta artista s'interpreten com una recuperació de la seva pròpia imatge a causa d'anteriorment haver-hi estat considerada com a objecte d'inspiració, com a musa, per aquells homes pintors anteriorment mencionats els quals la modelaven al seu antull, ara, doncs, tenint ella completament llibertat per a poder-se esculpir a ella mateixa. Per altra banda, el temes a tractar es poden veure com van evolucionant al llarg de la seva vida, per exemple, destaca molt la mirada personal cap a la intimitat femenina, sent escenes protagonitzades per dones en contextos domèstics, en els quals mai apareixen homes. El nu es va transformar en un dels més importants dins de la seva trajectòria artística, fent-la experimentar a gran grau una quantitat immensa de postures i perspectives, a més del tracte de la intimitat de forma natural, eliminant tots aquells estereotips comuns dels anteriors nus femenins.

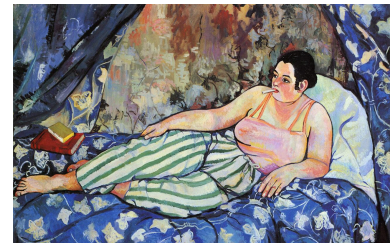
Finalment, rere la seva mort es va anar disminuint la seva popularitat, començant a ser oblidada i només recordada com a mare del pintor Maurice Utrillo, això va passar arran del context masculí hetero patriarcal, el qual es caracteritza per a la dominació del gènere masculí en qualsevol àmbit, subestimant i ignorant les contribucions de dones artistes a pesar del seu talent, sent això una falta tant com de reconeixement com de documentació, provocant que els seus treballs no fossin catalogats i exposats correctament. Tot i que Valadon n'hagi estat de gran importància, el seu oblidi no va trigar a arribar, per això mateix, es va fer del 19 d'abril fins a l'1 de setembre de 2024 una exposició organitzada pel MNAC (Museu Nacional d'Art de Catalunya), dedicada només a l'exhibició artística d'aquest artista, revisant la seva figura emblemàtica i el seu recorregut vital dedicat a les arts. Aquesta exposició reuneix quasi tota la seva activitat artística junt amb una visió de la seva vida, i com va passar de musa a artista.

Imatge 19: Exposició Suzanne Valadon al Mnac. Barcelona. 2024.

Imatge 20: Diversos retrats de Suzanne Valadon al Mnac. Barcelona. 2024

Imatge 21: “La habitación azul de Suzanne Valadon”. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne. 1923

5. Estudi de Casos

5.1. Anàlisi d'obres de dones artistes contemporànies

Per a comprendre millor aquelles artistes contemporànies que han desafiat la mirada patriarcal de l'època, he fet una selecció de diverses dones i com gràcies a les seves obres s'ha pogut visibilitzar aquella ruptura amb el mite de la musa.

Imatge 22: "Black Iris" de Georgia O'Keeffe. 1926.

Començant per la més antiga de les seleccionades ens trobem amb l'artista americana Georgia O'Keeffe.

Va ser una de les pintores contemporànies més representants del feminisme. Va desafiar de múltiples formes aquella repressió de la sexualitat femenina i de la seva pròpia visió artística a través de la natura. Va recrear el cos femení en forma de flors i paisatges, buscant la bellesa subtil i no sexualitzada de la dona.

Una de les seves obres més importants es titula "Black Iris", la qual tracta d'una flor representant les parts íntimes femenines, sent exposades de forma elegant i captivadora en comptes d'agressiva i plena d'erotisme.

Seguidament, ens trobem amb l'emblemàtica Frida Kahlo, i la seva obra titulada "Les dues Frides", feta el 1939. Aquesta obra mostra un reflex de dualitat identificativa, marcant l'autorepresentació i visió d'ella mateixa. Ens convida a veure amb patiment les expectatives socials que se suposen que una dona ha de complir en la nostra societat, així doncs, qüestionant el concepte de gènere a través d'una construcció de la identitat femenina, trencant amb les tradicions darrere la seva història.

Imatge 23: *Las dos Fridas* - Frida Kahlo. Mèxic, 1939

Frida Kahlo al llarg de la seva vida va utilitzar el seu cos com a eina de representació artística, transformant-se a ella mateixa en la seva pròpia musa, sent un clar exemple de què per a ser una figura d'inspiració, no fa falta estar sexualitzada ni objectivada, mostrant així l'arrel de la sexualització, i anomenant a l'home el causant d'aquest mal.

Fent un salt en el temps i posicionant-nos en una actualitat més propera destacarien les següents artistes:

Chantal Joffe, nascuda als Estats Units, en 1969, dedica la seva vida a la creació artística de la representació de la dona de forma apassionada i amenaçadora. Deia que no considerava a l'home com un ésser interessant per a visualitzar i representar. D'altra banda, veia la possibilitat de crear obres protagonitzades per dones de forma reivindicadora, plasmant-la amb un autoritarisme que s'havia perdut les dècades anteriors.

Una altra dona que va dedicar-se a la representació femenina de la bellesa va estar Jenny Saville. A través del seu art plasmava una modificació dels estàndards tradicionals de bellesa, per arribar a una representació més real i autèntica. Va desafiar els límits del gènere i va fer una sèrie de qüestions sobre la percepció de la dona en una societat predominada per l'home.

Lita Cabellut, nascuda l'any 1961 plasma el seu recorregut al món artístic a través d'una entrevista feta el 26 de juliol de 2019 amb Carmen Sigüenza. Es pot veure les dificultats que va tenir per endinsar-se al món de l'art a causa de ser mare de dos fills, i la discriminació que va viure arran d'això. Al món de l'art es veu a una mare incapaç de ser creadora, mostrant una gran diferència entre ser dona i ser home en un pla artístic.

Lita Cabellut és d'origen gita, i a través de la seva obra representa la limitació que tenen les gitanes i com sembla que les tradicions continuen de manera permanent, imposant unes normes antiquades de la dona, imposant-la a una idealització de l'home.

Imatge 24: “Self-Portrait Looking Over My Shoulder” de Chantal Joffe. 2021.

Imatge 25: “Branded (Marcada)” de Jenny Saville. 1990.

Imatge 26: “Kumbha, from the series A Chronicle of the Infinite” de Lita Cabellut. 2018.

5.2. Comparativa amb representacions de muses i dones fetes per artistes homes

D'altra banda, ens trobem amb les següents representacions femenines a partir de mirades masculines.

Un exemple d'home, el qual ha tractat a les dones com només Muses, trencant tota relació entre cos i ànima és Pablo Picasso.

Picasso va representar moltes dones al llarg de la seva vida. Majoritàriament, aquestes van formar part tant en el seu art com en les seves relacions amoroses, com en el cas de Dora Maar. Es diu que aquest artista representava a les dones no només com a muses, sinó com a éssers amb força i intensitat, reflectint-les de forma ambigua i violenta. Encara que se'l considerés un gran pintor, no aconseguia plasmar aquella força femenina, ja que les transformava en símbols o idees, sigui com amants, muses o la seva mare, mantenint una tensió entre la idealització i la fragmentació de la figura femenina.

Imatge 27: “La Dona que Plora” de Pablo Picasso. 1937

Tornant a l'artista Dora Maar, aquesta va aparèixer com a musa però amb identitat pròpia en una sèrie de retrats de Picasso. Això no obstant, va explicar que per a ell, Dora Maar sempre serà la dona que plora. Així doncs, la va pintar de la forma més agressiva, mostrant una realitat de patiment expressat per la mateixa Dora Maar. Aquesta teoria l'afirma la periodista i novel·lista britànica Angela Carter, que afirma de manera immediata que “a Picasso li agradava tallar a les dones”. Aquest artista és un clar exemple de com n'ha estat la representació de la dona a l'art. No només l'hem vist de forma hipersexualitzada, sinó que també de forma en què es reduïa tota ella a només un sentiment, en aquest cas, a l'angoixa d'existir.

Tanmateix, Dora Maar, la Musa i figura d'inspiració de Picasso va passar un infern al costat seu, sent abusada i torturada tan física com psicològicament. I no només això, Picasso també va interferir als seus pensaments i va convèncer-la de què no era bona fotògrafa, i que s'havia de dedicar a la pintura, sabent ell que aquell àmbit no era on podria destacar mai.

Un altre exemple de com es representava a la dona en l'art ho trobem a les obres realitzades pels surrealistes amb el concepte de "femme-enfant". Aquesta expressió va aparèixer al segle XX a França, i s'utilitzava per a descriure a la dona de forma infantilitzada, vulnerable i de caràcter dependent de l'home.

Imatge 28: Dora Maar, Photographie de mode, vers 1935 (détail). Collection Thérond

Al moviment artístic del surrealisme va apropiarse i plasmar aquest concepte en múltiples de les seves obres, convertint-se en un tema recurrent.

Els principals representants com Salvador Dalí, Max Ernst o Man Ray, van elevar la figura de la dona a una posició de gran importància, però sovint la van conceptualitzar com a "femme-enfant" (dona-nena), resultant una barreja de sensualitat i innocència que oscil·la entre la inspiració i l'objecte de desig.

Els surrealistes pretenien alliberar la dona del seu rol passiu a través de l'exploració de l'inconscient i del món dels somnis, però en molts casos es mantenia una relació de subordinació. Les dones com Lee Miller o Dora Maar, tot i ser artistes i fotògrafes, sovint quedaven eclipsades en els relats surrealistes, limitades pel seu rol de musa. Aquestes apareixien de forma fràgil, innocent i indefensa, sent desitjades per l'espectador, mostrant-la com a objecte passiu i manipulable per l'home. Es mostraven sovint en posicions teòricament inofensives, però de caràcter sensual.

Un exemple del surrealista que va utilitzar el terme de “femme-enfant” va estar Dalí en la seva obra “El gran masturbador” de 1929. En aquesta plasma de forma simbòlica la figura femenina com a objecte de desig, mostrant-la de manera indefensa i al mateix temps sensual. D'altra banda, també ens trobem amb excepcions d'artistes, els quals intenten posar en qüestió la cosificació amb peces que jugaven amb la descontextualització del cos femení, com en el cas del britànic Lucian Freud.

Imatge 29: “El gran masturbador” de Salvador Dalí. 1929

Imatge 30: “Benefits Supervisor Sleeping” de Lucian Freud. 1995.

Freud n'és un clar exemple de desafiator de la mirada patriarcal i trencador del mite de la musa.

Una de les seves obres més rellevants en aquest àmbit es titula “Benefits Supervisor Sleeping”. Aquesta la va crear l'any 1995, representant a una dona de cos robust posicionada sobre un sofà.

Va crear aquesta obra amb la intenció de transmetre a la dona d'una forma que no fos sexualitzada ni idealitzada, mostrant-la

de la forma més realista i així doncs, desafiant la mirada patriarcal amb una protagonista la qual no encaixa en els estàndards tradicionals de bellesa en l'art. Ens plasma una dona de forma alliberada, sent ella l'ama del seu propi cos i espai.

Posicionant-nos en l'actualitat ens trobem amb l'artista contemporani estatunidenc John Currin, el qual es caracteritza per representar la figura femenina de manera clàssica i contemporània, representant-la, tot i això, de forma provocadora i sexual. Cerca la idealització i l'exageració dels cossos femenins, jugant amb els estàndards de bellesa massius, distorsionant-los i arribant a la deformació per a formar una crítica de la societat i com aquesta ha objectivat en total plenitud el cos de la dona.

6. Part pràctica

La meua part pràctica consisteix en la creació de dos quadres pictòrics, un des del punt de vista masculí i l'altre del femení en relació amb la representació de la dona a l'art contemporani.

Per a poder fer aquesta proposta vaig fer una enquesta amb l'ajuda del “formulari de Google” per a obtenir unes dades que funcionarien com a instruccions per a poder crear les pintures. Això ajuda a completar la meua part teòrica gràcies a l'opinió pública de com havia estat representada la dona i de com encara es podia veure condicionada per la mirada masculina. Com a resultat es pot observar si la sexualització d'aquesta n'ha estat causada per la societat patriarcal i la seva percepció distorsionada cap a la figura de la dona.

6.1. Procediment

6.1.1. Enquesta

A l'hora de realitzar l'enquesta, primer de tot el vaig dividir el formulari en dues seccions. La primera constava de preguntes introductòries sobre l'art, i la percepció de la dona en aquest, per poder posar en context a qui l'anés a completar. La segona part plantejo una sèrie de preguntes més concretes, fetes de manera descriptiva per a ajudar-me a l'hora de realitzar els quadres. A continuació exposo les conclusions extretes, l'enquesta sencera es pot consultar a l'annex del treball.

Amb relació a la participació, van respondre un total de 80 persones, de les quals, la majoria, pertanyen al Baix Llobregat. Les edats són compreses entre els 17-18 i els 45-54, donant com a resultat dos grups de dues generacions bastant llunyanes entre elles. Encara que aquesta enquesta estava plantejada per a rebre una quantitat de respostes equilibrades de dones i homes, van haver-hi més respostes atorgades pel grup del gènere femení, això no obstant, també va respondre una persona no binària i un altre de gènere fluid.

Per a mostrar-ho de manera més sintetitzada, he fet una taula amb els resultats obtinguts de l'enquesta segons el gènere:

	Gènere Masculí	Gènere Femení
Quina creus que ha estat la representació més habitual de la dona en l'art?	Idealitzada	Sexualitzada
Que et fa sentir aquesta representació 	Admiració i Empoderament	Empoderament
Què et fan sentir aquesta representació? 	Admiració	Admiració
En quin tipus de context consideres que la dona apareix d'una forma més sexualitzada?	Als nus	Als nus
Què consideres que és la figura de la musa?	Inspiració	Inspiració
Si t'imaginassis ara un quadre on surti una dona, en quin escenari l'associaries?	Llac	Bosc
Quin seria el seu estil de cos	Curvilini i Esvelt	Curvilini i Robust
Quina seria la seva posició/postura de cos	Dreta	Dinàmica
Quina seria la seva actitud?	Sensual i Dominant	Sensual
Quina roba portaria?	Vestit tradicional	Roba informal
Quina gamma cromàtica predominaria?	Colors càlids	Colors vius
Estil de línia predominant	Línies suaus	Línies orgàniques
Quin és el tret en què et fixes primer d'una dona?	Mirada	Actitud
Com t'agradaria que apareixes representada la dona artísticament?	Autèntica	Autèntica

Les conclusions que vaig treure en veure les respostes d'ambdós gèneres, és que la societat actual ha avançat i evolucionat molt rere els últims cent anys, transformant la figura de la dona i la de la Musa en un concepte més actualitzat i igualitari. A més, ambdós gèneres estan d'acord en la veritat de com ha estat representada de forma sexualitzada i idealitzada la figura de la dona en l'art al llarg del temps, no obstant això, encara es pot apreciar de certa forma aquella mirada masculista cap a la dona i com aquesta continua representant de certa forma un personatge dèbil o vulnerable, ja sigui en les respostes com que la seva actitud, encara que estem en una societat més avançada, continua sent escollida una actitud sensual per sobre d'una més normativa.

A més, el fet que el grup del gènere masculí volgués que en la meua representació estigués plasmat el cos de la dona de forma més curvilini i esvelt, demostra els ideals de bellesa que continuen predominant en una societat majoritàriament dominada pels homes.

En el cas del *mood board* de les respostes del gènere femení, vaig buscar una referència de paleta de colors vius, línies gairebé orgàniques, un paisatge viu i dinàmic ambientat al bosc. A més, vaig seleccionar una sèrie d'imatges per a representar un cos més curvilini i esvelt, i una petita idea de com seria la roba informal que portaria la protagonista de l'obra.

6.1.3. Esbossos

Seguidament, vaig realitzar una sèrie d'esbossos per a plantejar i situar com seria la composició i distribució d'elements de cada quadre, per així doncs, tenir una idea clara de com volia situar les meves idees.

Esbós representació dona sota la mirada de l'home.

Esbós representació dona sota la mirada de l'home (prova de color).

Esbós representació dona sota la mirada de la dona.

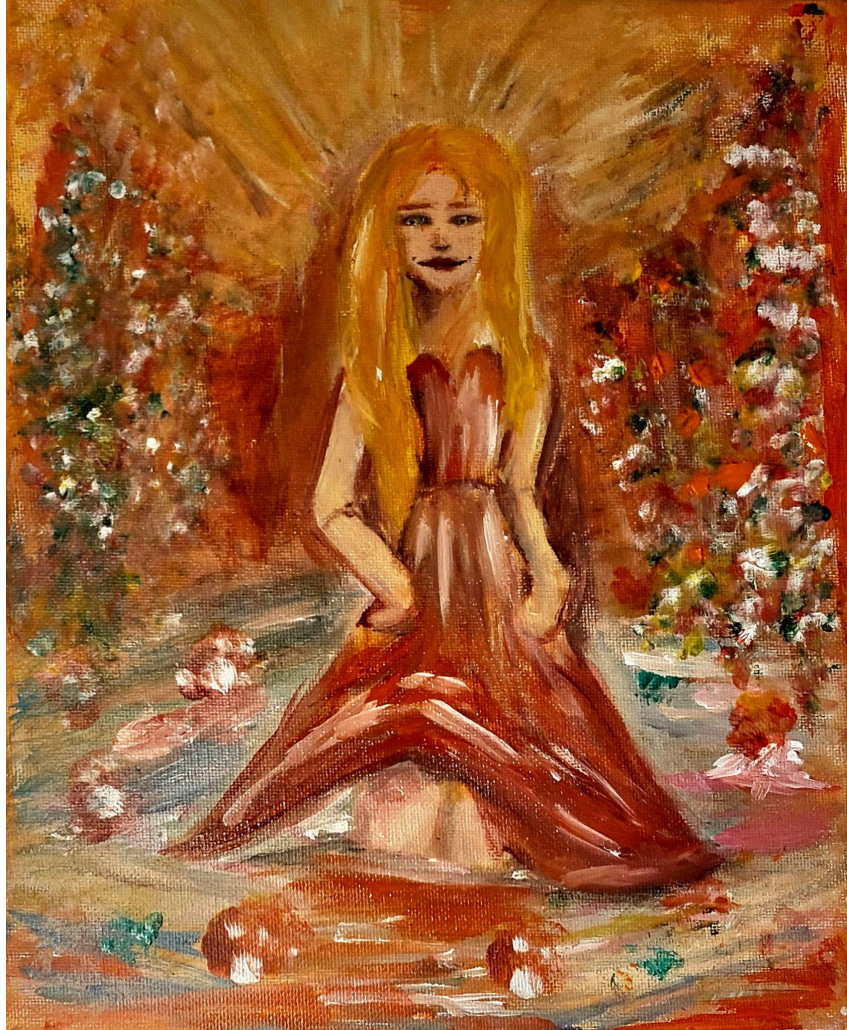
L'esbós de la representació de la dona sota la mirada de l'home estava pensat de manera que es visualitzés una figura femenina sensual i de caràcter dominant sortint d'un llac de manera provocadora, destacant la seva mirada que t'obliga a mirar-la sense apartar la vista envoltada de colors càlids i amb un vestit tradicional, tot fet amb una línia suau per a poder expressar aquella sensualitat que t'atrau.

D'altra banda, l'esbós de la figura femenina sota la mirada del gènere femení està plantejat de manera que es pugui veure una dona de figura curvilínia i pràcticament robusta, amb una roba informal en un paisatge boscós amb una paleta de colors vius i una línia orgànica.

6.2. Proposta final

A continuació presento les meves creacions pictòriques junt amb una breu anàlisi.

6.2.1. Representació de la dona sota la mirada masculina:

Dades generals de l'obra:

Títol: Visió de la dona sota la mirada masculina

Autor: Mireia Vázquez Reyes

Any de creació: 2024

Support i tècnica: Acrílic sobre tela. 24 cm x 30 cm

Anàlisi:

Primer de tot, en el quadre de la representació de la dona sota la mirada de l'home, es pot apreciar com aquesta et captiva amb la seva mirada sensual i dominant, embolicant-se en la seva aura i fent que la vulguis mirar per hores. Aquesta figura femenina es troba en un llac en voltejada per una paleta de colors càlids i amb flors envoltant-la en aquell paisatge natural.

La protagonista porta un vestit tradicional de colors vermellorsos, simbolitzant la sensualitat i l'erotisme cap a l'espectador, el qual està observant-la des d'un punt de vista baix, mostrant aquell caràcter dominant i sexual d'atracció. Tanmateix, a sobre del cap d'aquesta figura es pot observar una sensació d'aura càlida.

Així doncs, aquesta representació també està pensada de manera que semblés un exemple de "femme-fatale", per la seva mirada característica que t'atrau de manera hipnotitzant.

6.2.2. Representació de la dona sota la mirada femenina:

Dades generals de l'obra:**Títol:** Visió de la dona sota la mirada femenina**Autor:** Mireia Vázquez Reyes**Any de creació:** 2024**Suport i tècnica:** Acrílic sobre tela. 24 cm x 30 cm**Anàlisi:**

En la representació de la figura de la dona sota la mirada femenina podem observar un contrast molt gran de com aquesta és observada.

Per a fer aquesta composició vaig agafar una paleta de colors vius com el rosa, el blau, el verd, entre altres. Així doncs, la protagonista se situa en un bosc floral i lluminós.

La figura de la dona que apareix és de cos robust i porta roba informal, mostrant una llibertat més normativa del tipus de cos i roba que una dona port en l'actualitat, amb la qual pot mostrar més el seu cos sense haver de seguir unes pautes de la bellesa ideal del seu cos.

En aquest quadre volia fer més èmfasi al qual seria la representació autèntica d'una dona en l'actualitat i a més, com es veu a través d'una mirada femenina, mostrant una actitud més feminista i liberal.

6.3. Conclusió proposta final

En conclusió, el resultat final em va ajudar a corroborar aquella hipòtesi inicial de la sexualització de la dona en l'art, i com l'home va iniciar aquella hipersexualització cap al gènere femení.

Es pot veure com la mirada sexualitzadora de l'home continua provocant una representació caracteritzada per la sensualitat de la dona en les obres pictòriques tant antigues com actuals. No obstant això, també observem com la dona ha intentat desconfigurar aquella representació masculista de com hauria de ser una dona i els cànons de bellesa que havia de seguir, mostrant a la pintura feta sobre la mirada de l'home, com aquest es fixa només en la bellesa estereotipada externa de la dona, fixant-se només en els seus trets físics, sense indagar més en qui és ella com a persona. A diferència d'aquest, la dona ha creat una imatge de la figura femenina la qual t'obliga a buscar de manera més emocional i expressiva que et vol expressar, anant més enllà del que es pot veure i analitzar, segons l'entorn i altres aspectes característics, qui és aquella dona.

7. Conclusions

Aquest treball d'investigació està pensat per a poder respondre a les dues preguntes inicials que formulen la meva hipòtesi:

- Com s'ha representat històricament la dona com a musa? Junt amb una proposta personal de com hauria de ser en temps actuals.
- Com han transformat aquest rol les artistes femenines al llarg dels darrers cent anys.

Així doncs, començant per la primera hipòtesi, podria dir que he arribat a resoldre-la de manera que, històricament la dona com a musa s'ha representat com una figura d'inspiració per als artistes masculins, els quals volien representar-les d'una manera la qual les faci veure com a figures divines, sent el major exponencial de bellesa que existeix al món. Això no obstant, aquesta representació, normalment, anava acompanyada d'un estil el qual les sexualitzava, ja sigui per representar-les sense roba, despullades, o fent-les de manera com si fossin dolentes, com les "femme-fatale", o infantilitzades com les "femme-enfant". Totes aquestes representacions fetes amb una intenció d'expressar un ideal de bellesa, oculten una sexualització masclista atorgada per l'heteropatriarcat, mostrant l'origen d'això en la mirada bruta de l'home.

D'altra banda, vaig poder analitzar com les artistes femenines al llarg dels darrers 100 anys van transformar aquell rol sexista de la dona a un més igualitari amb l'ajuda del moviment feminista. Aquest va impulsar una nova idea de pensament, sent una acció i reacció en l'avanç d'equitat i igualtat de gènere tant en la vida diària com en les arts a l'hora de representar una dona, i en admetre-la com a artista en l'àmbit artístic.

Tanmateix, amb l'ajuda de la meva part pràctica de la representació de la dona, he pogut comprovar de manera afirmativa que la sexualització de la dona ve per culpa de la mirada masclista de l'home, i que gràcies a les dones, tant muses com artistes i creadores, aquesta visualització s'ha aconseguit transformar de manera que, la dona ja no està restringida a fer-ne només un paper secundari, sinó que ara també pot fer de protagonista, pintant la seva pròpia obra. Encara que aquesta hipòtesi i recerca em donen uns resultats que donen a entendre que aquesta sexualització ha evolucionat, dissolent-la i fent una igualtat en l'actualitat, no significa això que avui en dia les dones ja no siguin sexualitzades i mostrades com un objecte segons l'àmbit en el qual es troben.

El fet que hagi pogut fer una representació de la dona sexualitzada gràcies a les respostes que vaig extreure del meu formulari, el qual està respost per homes majoritàriament menors de 18 anys, mostra que aquest pensament masclista continua, de forma més dismutant i indirecte, però continua existint i tenint un lloc en les mentalitats dels éssers humans.

Seguidament, un problema que vaig tenir a l'hora de fer les dues obres pictòriques va ser si aquestes es veurien condicionades al meu estil i manera de representar artísticament. Per sort, vaig trobar-ne que no, que aquestes representacions continuaven tenint aquells trets característics que prèviament les havia associat per a corroborar la meva hipòtesi.

En conclusió, penso que he aconseguit els meus objectius. En primer lloc, he trobat evidències del perquè i com la figura de la dona ha estat sexualitzada en la seva representació pictòrica. En segon lloc, com la dona, posicionant-se com a artista de forma activa, va trencar la imatge que se l'havia predeterminat al llarg de tota la història. Finalment, s'evidencia com l'home és l'origen del problema i com la seva mirada ha condicionat a la dona a estar sota el seu domini, imposant-la a unes normes i unes condicions a complir gairebé sense sentit.

Malgrat això, gràcies al feminisme, aquesta imatge s'ha pogut transformar a millor, donant unes millors condicions tant de vida com laborals o professionals, donant-li el lloc que es mereixia la dona, i el qual l'home l'havia arrabassat de les seves mans.

8. **Bibliografia**

- HUSTVEDT, Siri. *La dona que mira els homes que miren a les dones*. Northfield, Minnesota. Edicions 62. 2017.
- SOTOCA, Helena. *Ni musas ni sumisas: Una revisió il·lustrada de la història del arte occidental con perspectiva femini*. Barcelona. Buguera. 2022.
- Nochlin, Linda. *Mujeres, arte y poder y otros ensayos*. Madrid. Ediciones Paidós. 2022.
- SALINAS, Gil & LOMBA, Concha. *Olvidadas y silenciadas: Mujeres artistas en la España contemporánea*. València. Universitat de València. 2021.
- GILMAN, C. P. *El món de l'home: o la nostra cultura androcèntrica*. València. Universitat de València. 2017.
- COMBALIA, Victoria. *Musas, mecenas y amantes. Mujeres en torno al surrealismo*. Barcelona. ELBA 5. 2016.
- NOCHLIN, Linda. *Why Do We Think There Have Been No Great Women Artists?* New York. ArtNews. 1971.

- PIMENTA, Gemma. "Suzanne Valadon". Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2024. https://www.museunacional.cat/sites/default/files/mnac-valadon_if_cast_web.pdf
- Museu Nacional d'Art de Catalunya. *Suzanne Valadon. Une épopée moderne*. (2024) https://www.museunacional.cat/sites/default/files/qr_textos_frances_0.pdf
- CALVO, Miquel. 2019. *El gran masturbador - Salvador Dalí*. disponible a HA! <https://historia-arte.com/obras/el-gran-masturbador> [Consulta: 26/11/24]
- Wikipedia contributors. 26 d'abril de 2024, *Black Iris painting*. https://en.wikipedia.org/wiki/Black_Iris_%28painting%29 [Consulta: 27/11/24]
- ESTRADA, Dalia.. 13 de juny de 2022. *H. Höch: la artista que plasmó el feminismo en el Dadaísmo*. E-consulta.com. *E-consulta Puebla. Referencia Obligada*. <https://www.e-consulta.com/nota/2022-06-13/cultura/h-hoch-la-artista-que-plasmo-el-feminismo-en-el-dadaismo> [Consulta: 27/11/24]
- De Educación A Distancia, U. N. *La mujer y el arte:: Introducción*. https://www2.uned.es/biblioteca/mujer_arte/introduccion.html [Consulta: 12/11/24]
- Wikipedia contributors *Linda Nochlin*. 24 de desembre de 2023. Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Linda_Noehlin&oldid=156250497 [Consulta: 10/07/24]

- *Artists' profiles*. 14 de gener de 2020. NMWA. <https://nmwa.org/art/artists/>
[Consulta: 20/06/24]
- ADAY, Román. 22 de gener de 2021. *Qué hay detrás de las musas*. VEIN Magazine. <https://vein.es/que-hay-detras-de-las-musas/> [Consulta: 01/07/24]
- Contributors to Wikimedia projects. 9 d'agost de 2023. *Art feminista*. Viquipèdia, L'enciclopèdia Lliure. https://ca.wikipedia.org/wiki/Art_feminista
[Consulta: 27/11/24]
- ALFONSI, Isabelle. 18 de febrer de 2022. Editada el 30 de novembre de 2024. *Should we still be laying claim to the word "woman"?* — *AWARE archives of women artists, research and exhibitions*. AWARE Women Artists / Femmes Artistes; AWARE : Archives of Women Artists, Research and Exhibitions. <https://awarewomenartists.com/en/magazine/devons-nous-encore-revendiquer-le-mot-femme/> [Consulta: 08/09/24]
- RTV ESPAÑOLA. 16 de març de 2015. *Guerrilla Girls*. RTVE.es. <https://www.rtve.es/television/20150316/guerrilla-girls/1116380.shtml>
[Consulta: 18/09/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 28 de desembre de 2023 *Florine Stettheimer*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Florine_Stettheimer&oldid=156456076
[Consulta: 24/08/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 22 d'agost de 2024. *Berthe Morisot*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Berthe_Morisot&oldid=162016620
[Consulta: 25/08/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 19 de maig de 2024. *Rosa Bonheur*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Rosa_Bonheur&oldid=160210820
[Consulta: 25/08/24]

- Wikipedia contributors. Editada el 12 de setembre de 2024. *Rebecca Horn*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Rebecca_Horn&oldid=162407036
[Consulta: 25/08/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 16 d'agost de 2024. *Louise Bourgeois*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Louise_Bourgeois&oldid=161900254
[Consulta: 25/08/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 26 de desembre de 2023. *Barbara Kruger*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Barbara_Kruger&oldid=156348719
[Consulta: 25/08/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 27 de desembre de 2023. *Eva Hesse*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Eva_Hesse&oldid=156403500
[Consulta: 25/08/24]
- MICO, Julia. 9 de gener de 2020. *El arte feminista en España a través de 8 pioneras de la década de los 70*. VEIN Magazine.
<https://vein.es/el-arte-feminista-en-espana-a-traves-de-pioneras-de-la-decada-de-los-70/> [Consulta: 27/11/24]
- MUÑOZ, Sandra. 27 de febrer de 2022. *Las 15 pintoras mujeres más famosas de la historia*. Harper's BAZAAR.
<https://www.harpersbazaar.com/es/arte/g39104839/pintoras-famosas-mujeres-historia/>
[Consulta: 30/09/24]

- Wikipedia. (2018). *Archivo:Kumbha, from the series A Chronicle of the Infinite, 2018.jpg* - Wikipedia, la enciclopedia libre.
https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Kumbha,_from_the_series_A_Chronicle_of_the_Infinite,_2018.jpg [Consulta: 27/11/24]
- Chantal Joffe | ArTnet. <https://www.artnet.com/artists/chantal-joffe/>
[Consulta: 20/11/24]
- TENENBAUM, Eugenia. 15 d'abril de 2024. Editada el 26 d'octubre de 2024. de <https://mav.org.es/> [Consulta: 13/09/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 24 de maig de 2024. *Eugène Delacroix*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Eug%C3%A8ne_Delacroix&oldid=160321615 [Consulta: 28/08/24]
- VILLARDÓN, María. 23 de gener de 2021. *Victoria Combalia: “A las mujeres nos hacen mucho menos caso profesionalmente”*. okdiario.com.
<https://okdiario.com/cultura/victoria-combalia-mujeres-nos-hacen-mucho-menos-caso-profesionalmente-6735229> [Consulta: 16/09/24]
- COLLADO, María. 7 de març de 2024. *Ser mujer y artista, una lucha contra los estereotipos y la violencia patriarcal*. Público.
<https://www.publico.es/mujer/mujer-artista-lucha-estereotipos-violencia-patriarcal.html> [Consulta: 18/09/24]
- Wikipedia contributors. Editada el 15 de setembre de 2024. *Venus paleolíticas*. Wikipedia, The Free Encyclopedia.
https://es.wikipedia.org/w/index.php?title=Venus_paleol%C3%ADticas&oldid=162465989 [Consulta: 19/09/24]
- LAMPKIN, Fulwood. 7 de març de 2020. *La cena - Judy Chicago*. HA!
<https://historia-arte.com/obras/la-cena-judy-chicago> [Consulta: 21/10/24]
- Rae.es. Recuperat el 18 de setembre de 2024, de <https://dle.rae.es/belleza>
[Consulta: 18/09/24]

- *¿Qué significa ser bellos?* Intramed.net. 24 de novembre de 2007. Editat el 18 de setembre de 2024, de <https://www.intramed.net/content/50268> [Consulta: 18/09/24]
- Wikipedia contributors. Editat el 1 de setembre de 2024. *Mujer fatal*. Wikipedia, The Free Encyclopedia. https://es.wikipedia.org/wiki/Mujer_fatal [Consulta: 24/09/24]
- Siguenza, C. 14 d'octubre de 2021. *Lita Cabellut: «En el pueblo gitano hay una generación con hambre de liberarse»*. EFEMINISTA. <https://efeminista.com/lita-cabellut-arte-machismo/> [Consulta: 27/11/24]
- GONZÁLEZ, José. Ángel. 11 d'agost de 2016. Franz von Stuck, pintor erótico de mujeres fatales, pecado y lujuria, olvidado porque gustaba a Hitler. *www.20minutos.es - Últimas Noticias*. <https://www.20minutos.es/noticia/2813572/0/franz-von-stuck-pintor-erotismo-pecado-hitler/#> [Consulta: 28/09/24]
- Villardón, M. 24 de gener de 2021. Victoria Combalía: “A las mujeres nos hacen mucho menos caso profesionalmente”. *okdiario.com*. <https://okdiario.com/cultura/victoria-combalia-mujeres-nos-hacen-mucho-menos-caso-profesionalmente-6735229> [Consulta: 16/09/24]
- *ArtNexus. Linda Nochlin* <https://www.artnexus.com/en/news/5d5c2595c70855f6b9ef74cc/linda-nochlin> [Consulta: 18/09/24]
- *Amor Sacre i Amor Profà*. http://apuntes.santanderlasalle.es/arte/renacimiento/pintura/xvi/venecia/tiziano_amor_profano_y_sacro.htm [Consulta: 19/09/24]
- SANTOS, Miguel. 7 de març de 2024. *Olympia - Edouard Manet*. (s. f.). HA! <https://historia-arte.com/obras/olympia-de-manet> [Consulta: 19/09/24]
- Colaboradores de Wikipedia. Editat el 28 d'octubre de 2024. *La Libertad guiando al pueblo*. Wikipedia, la Enciclopedia Libre. https://es.wikipedia.org/wiki/La_Libertad_guiando_al_pueblo#/media/Archivo:La_Libert%C3%A9_guidant_le_peuple_-_Eug%C3%A8ne_Delacroix_-_Mus%C3%A9e_du_Louvre_Peintures_RF_129_-_apr%C3%A8s_restauration_2024.jpg [Consulta: 13/09/24]

- PINA, M. Octubre de 2018. *Juego nº18B: Las nueve musas de las artes*.
https://www.tesorillo.com/juegos/2_18.htm [Consulta: 16/09/24]
- Colaboradores de Wikipedia. 15 de setembre de 2024. Editat el 16 d'octubre de 2024.
Venus paleolíticas. Wikipedia, la Enciclopedia Libre.
https://es.wikipedia.org/wiki/Venus_paleol%C3%ADticas [Consulta: 18/09/24]
- BATALLA, Juan. 2 de maig de 2023. El rastro en los cuerpos según Jenny Saville - el ojo del arte. <https://elojodelarte.com/tendencias/jenny-saville> [Consultat: 27/11/24]
- FISCHER, Andrea. 10 de febrer de 2018. *El nacimiento de Venus - Sandro Botticelli*. (s. f.). HA!
<https://historia-arte.com/obras/el-nacimiento-de-venus> [Consulta: 18/09/24]
- Museo Nacional del Prado. 28 d'abril de 2015. Editat el 28 de novembre de 2024.
Venus - colección. (s. f.). Museo del Prado.
<https://www.museodelprado.es/coleccion/obra-de-arte/venus/5a165165-015e-45ef-906d-7d3ccae4ebcd> [Consulta: 18/09/24]
- *Franz von Stuck - El pecado, Zurich*. Arthive. 2024.
https://arthive.com/es/artists/1197~Franz_von_Stuck/works/400259~El_pecado
[Consulta: 18/09/24]
- *Museu Nacional d'Art de Catalunya. Suzanne Valadon. (2024)*
https://www.museunacional.cat/sites/default/files/mnac-valadon_lf_cast_web.pdf
[Consulta: 22/09/24]
- *Suzanne Valadon - 90 obras de arte - pintura*.
<https://www.wikiart.org/es/suzanne-valadon> [Consulta: 02/10/24]
- Graell, V (2024, 18 abril). *Suzanne Valadon, la reina de la Belle Époque*. ELMUNDO.
<https://www.elmundo.es/cultura/2024/04/18/66200e2521efa00c4c8b45a3.html>
[Consulta: 08/10/24]
- CECOLL, Alba. 15 de maig de 2024. *Suzanne Valadon llega al MNAC con una epopeya moderna*. Alba CeColl. <https://albacecoll.com/suzanne-valadon-mnac/>
[Consulta: 10/10/24]
- Colaboradores de Wikipedia. *Archivo: Pierre-Auguste Renoir - Suzanne Valadon - Dance at Bougival - 02.jpg - Wikipedia, la enciclopedia libre*.
https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo: Pierre-Auguste_Renoir_-_Suzanne_Valadon_-_Dance_at_Bougival_-_02.jpg [Consulta: 20/11/24]
- *La trenza (Suzanne Valadon)*.
<https://www.reprodart.com/a/pierre-auguste-renoir/la-trenza.html> [Consulta: 22/11/24]

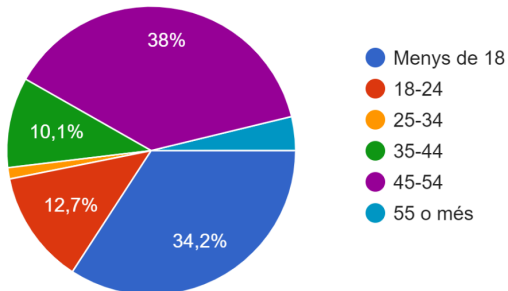
- TORRENS, C. 29 d'agost de 2024. *Visitamos «Suzanne Valadon. Una epopeya moderna»* | MACBA Museu d'Art Contemporani de Barcelona. MACBA Museu D'Art Contemporani de Barcelona.
<https://www.macba.cat/es/actividades/visitamos-suzanne-valadon-una-epopeia-moderna/> [Consulta: 22/11/24]
- EGEA, Pili. 13 de setembre de 2019. *Las dos Fridas - Frida Kahlo*. (s. f.). HA!
<https://historia-arte.com/obras/las-dos-fridas> [Consulta: 22/11/24]
- TR: SINE ANIMA (La contribució del cristianisme a la marginació de la dona a la història)
https://drive.google.com/file/d/1VWCUaToD0OrFpkj_zLsh8m2UnK5hddyM/view?usp=sharing [Consulta: 15/11/24]
- VALERA, Engracia. *Catàleg La Mujer en el Arte, Musa y Artista*. Imprenta Valencia. 2023.
https://www.benetusser.es/sites/www.benetusser.es/files/CATALOGO_La%20mujer%20en%20el%20arte.pdf [Consulta: 20/11/24]

9. Annexos

- Respostes formulari

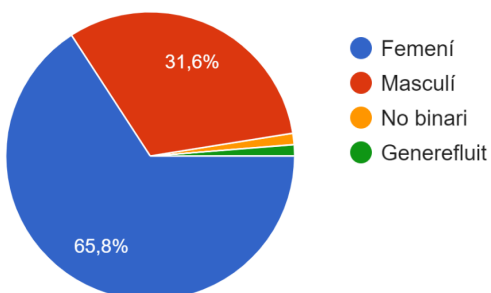
https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdZfawWCrQdHEA2vKM1LjXv22e_1kUvfS2buQnYnhvI2LQRjw/viewform?usp=shari

1. Edat

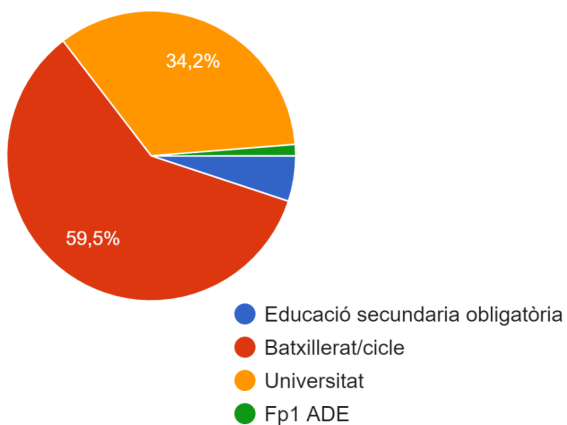
- Dones → majoria de 45-54 anys
- Homes → majoria de -18 anys

2. Gènere

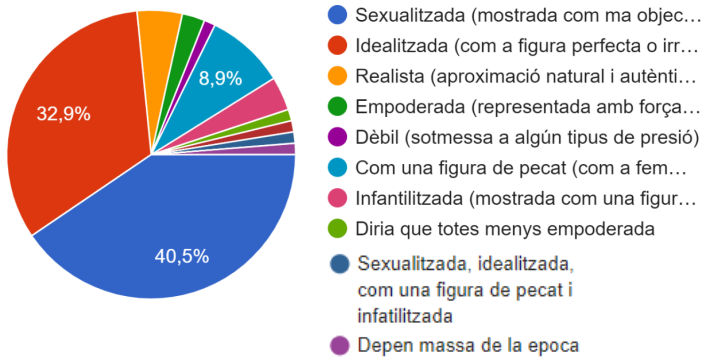
- Femení → 53 persones
- Masculí → 26 persones
- No Binari → 1 persona
- Generefluit → 1 persona

3. Nivell educatiu

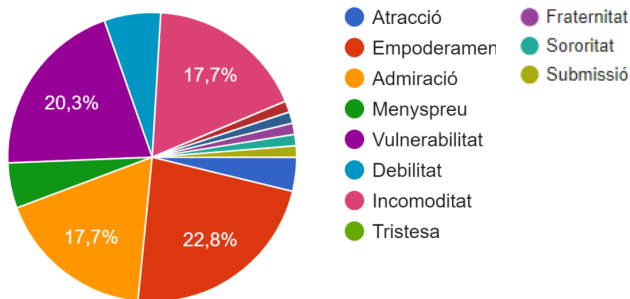
La majoria de respostes tant del gènere masculí com a femení cursen batxillerat o fan un cicle mitjà/superior.

4. Quina creus que ha estat la representació més habitual de la dona en l'art?

- Dones → Sexualitzada
- Homes → Idealitzada

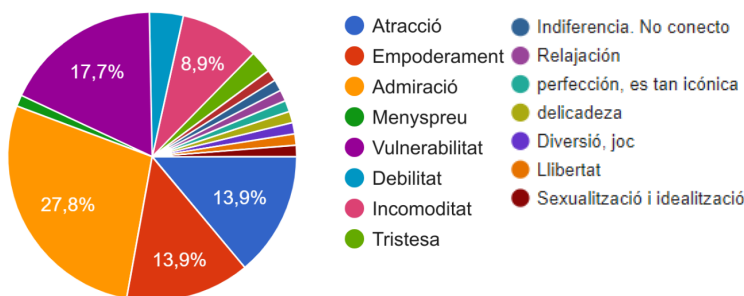
5. Què et fan sentir aquesta representació?

- Dones → Empoderament
- Homes → Admiració i empoderament

Imatge 31: "Atenea a las musas" de Frans Floris. 1560

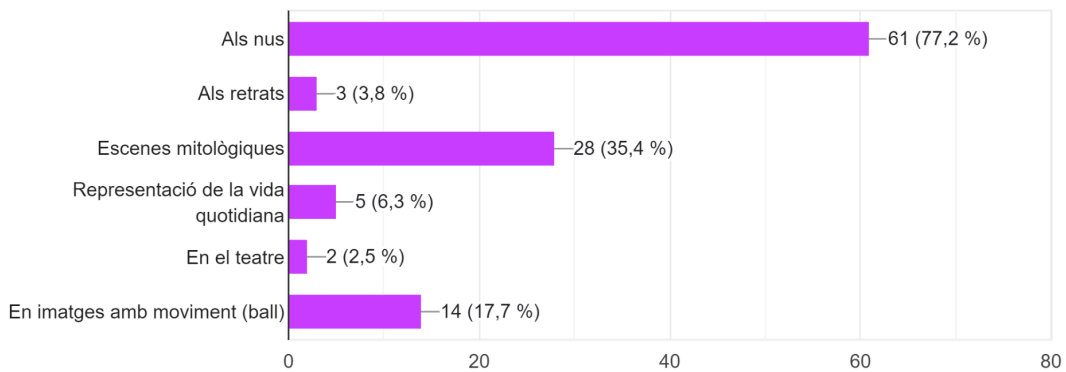
6. Què et fan sentir aquesta representació?

- Dones → Admiració
- Homes → Admiració

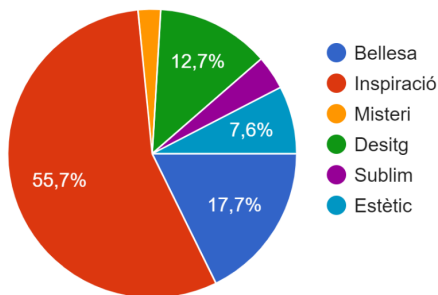
Imatge 32: "El columpio" de Jean-Honoré Fragonard

7. En quin tipus de context consideres que la dona apareix d'una forma més sexualitzada?

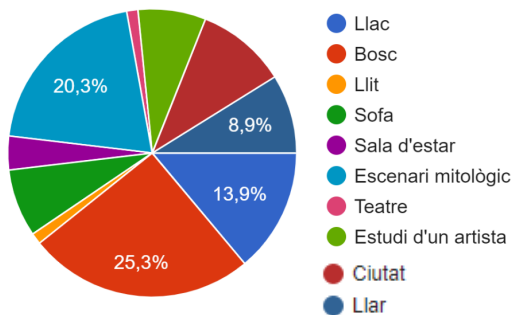
- Dones → Als nus
- Homes → Als nus

8. Què consideres que és la figura de la musa?

- Dones → Inspiració
- Homes → Inspiració

9. Si t'imaginessis ara un quadre on surti una dona, en quin escenari l'associaries?

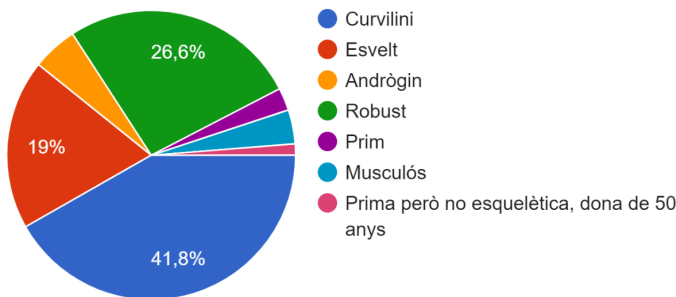

- Dones → Bosc
- Homes → Llac

10. Per què te la imagines en aquell escenari?

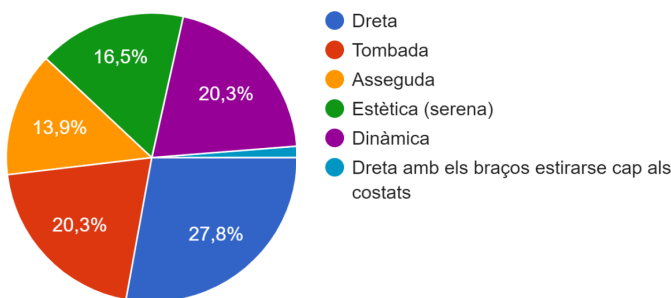
- Dones → Pel context de l'aparició de figures femenines a la naturalesa
- Homes → Perquè la natura és el lloc més habitual on s'imaginen una representació femenina

11. Quin seria el seu estil de cos

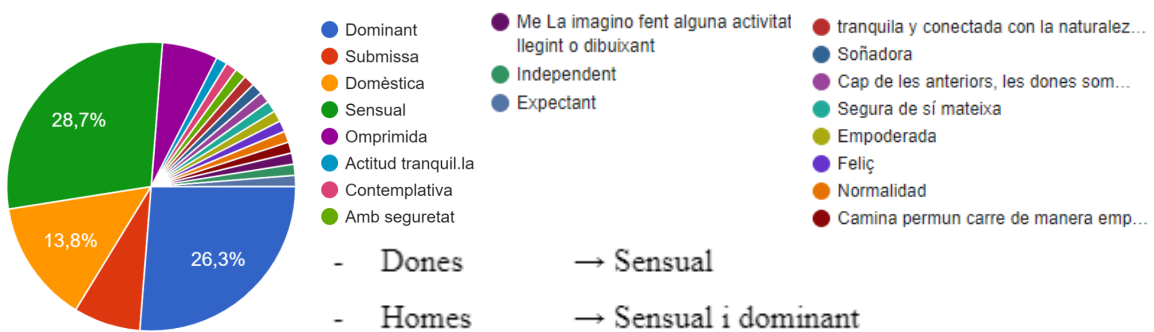
- Dones → Curvilini i Robust
- Homes → Curvilini i esvelt

12. Quina seria la seva posició/postura de cos

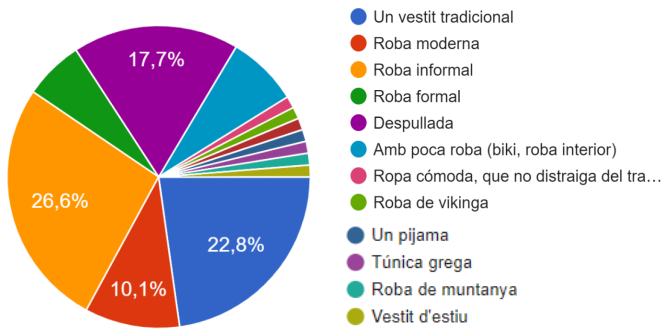
- Dones → Dinàmica
- Homes → Dreta

13. Quina seria la seva actitud?

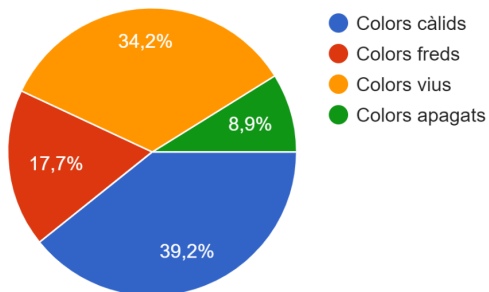
- Dones → Sensual
- Homes → Sensual i dominant

14. Quina roba portaria?

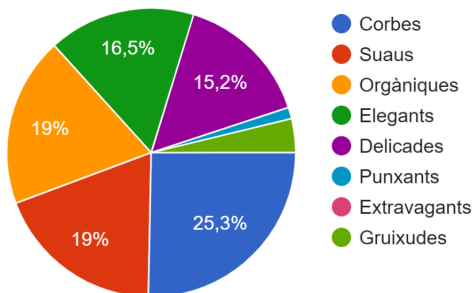
- Dones → Roba informal
- Homes → Vestit tradicional

15. Quina gamma cromàtica predominaria?

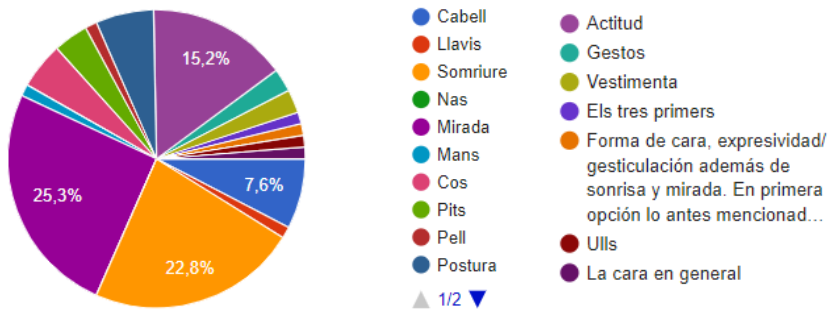
- Dones → Colors vius
- Homes → Colors càlids

16. Estil de línia predominant

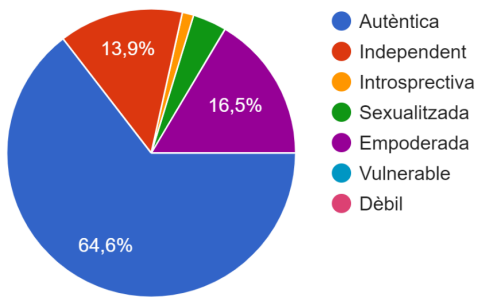
- Dones → Línies orgàniques
- Homes → Línies suaus

17. Quin és el tret en què et fixes primer d'una dona?

- Dones → Actitud
- Homes → Mirada

Com t'agradaria que apareixes representada la dona artísticament

- Dones → Autèntica
- Homes → Autèntica